

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ,
БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ, ВИБУХОВИМИ РЕЧОВИНАМИ ТА
ВИБУХОВИМИ ПРИСТРОЯМИ**

Методичні рекомендації

Київ – 2023

Авторський колектив:

Тичина Д. М., кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності ННІ № 1 (НАВС); **Тарасенко О.С.**, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності (НАВС); **Антощук А. О.**, кандидат юридичних наук, доцент, т.в.о. завідувача кафедри криміналістики та судової медицини (НАВС); **Вигівський І.М.**, кандидат юридичних наук, викладач кафедри кримінального процесу (НАВС); **Крижна В. В.**, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник (НАВС), **Танчик К.А.**, магістр права, здобувач кафедри криміналістики та судової медицини (НАВС).

Рецензенти:

Удалова Л. Д. – доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки, директор Інституту підготовки керівних кадрів та підвищення кваліфікації Національної академії внутрішніх справ;

Пархоменко Ю. О. – кандидат юридичних наук, начальник Департаменту міграційної поліції Національної поліції України

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Національної академії внутрішніх справ від 21 червня 2023 року (протокол № 10)

Розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями [Текст]: метод. реком. / Д. М. Тичина, О.С. Тарасенко, А. О. Антощук та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. 50 с.

У методичних рекомендаціях, на основі практики діяльності правоохоронних органів, запропонована криміналістична методика розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями з урахуванням сучасного стану кримінального процесуального законодавства й правоохоронної діяльності в умовах воєнного стану. Надана криміналістична характеристика протиправних дій передбачених ст. 263 Кримінального кодексу України з виокремленням способів вчинення і приховування; предмету посягання; слідової картини; особи злочинця. Досліджено проблемні аспекти початку досудового розслідування й обставини, що підлягають встановленню у кримінальних провадженнях щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями. Виокремлено типові слідчі ситуації, версії та основні напрями розслідування на кожній з них. Визначені можливості взаємодії слідчого з працівниками оперативних підрозділів та іншими правоохоронними органами. Сформульовані особливості тактико-криміналістичного забезпечення проведення окремих слідчих (розшукових) дій: огляд, допит, обшук, призначення експертиз.

Видання призначене для працівників правоохоронних органів, а також курсантів і слухачів, науково-педагогічного складу закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

УДК 343.98

© Національна академія внутрішніх справ, 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ, БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ, ВИБУХОВИМИ РЕЧОВИНАМИ ТА ВИБУХОВИМИ ПРИСТРОЯМИ	5
2. ОСОБЛИВОСТІ ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ОБСТАВИНИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ВСТАНОВЛЕННЮ	13
3. ТИПОВІ СЛІДЧІ СИТУАЦІЇ, ВЕРСІЇ РОЗСЛІДУВАННЯ ТА АЛГОРИТМИ ЇХ ВИРШЕННЯ.....	16
4. ОРГАНІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧИХ ЗІ СПІВРОБІТНИКАМИ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ТА ІНШИМИ СУБ'ЄКТАМИ.....	22
5. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ, БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ, ВИБУХОВИМИ РЕЧОВИНАМИ ТА ВИБУХОВИМИ ПРИСТРОЯМИ	25
5.1. ОГЛЯД.....	25
5.2. ДОПИТ.....	33
5.3. ОБШУК.....	37
5.4. ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗ.....	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ І РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	48

ВСТУП

Незаконний обіг зброї, бойових припасів, вибухових речовин та пристроїв несе загрозу національній безпеці країни. І хоча, чинним законодавством України регламентовано порядок отримання дозволу на зберігання і використання зброї, з початком війни у цивільного населення все частіше з'являється незареєстрована зброя. І це зовсім не засіб захисту від ворога, а потенційна небезпека для пересічних громадян. За незаконне носіння, зберігання, придбання, передачу, ремонт чи збут вогнепальної та холодної зброї, її застосування передбачено кримінальну відповідальність за ст. 263 КК України. Особам без спеціального дозволу тримати при собі такі речі заборонено законодавством. Підвищена суспільна небезпека цього кримінального правопорушення пояснюється ще й тим, що з використанням незаконно отриманої вогнепальної зброї, бойових припасів та вибухових речовин можуть вчинятися інші тяжкі і особливо тяжкі злочини проти життя, здоров'я, недоторканності та безпеки людей тощо.

Сьогодні в Україні спостерігається тенденція до збільшення кількості незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями. Так, за статистичними даними Офісу Генерального прокурора у 2013 році зареєстровано 6,9 тис. кримінальних правопорушень цієї категорії, у 2014 р. – 7,2 тис., у 2015 р. – 7,4 тис., у 2016 р. – 6,3 тис., у 2017 р. – 8 тис., у 2018 р. – 7,4 тис., у 2019 р. – 6,2 тис., у 2020 р. – 5,1 тис., у 2021 – 4,9 тис., а у 2022 р. – 4,7 тис., третина з яких, так і залишається нерозкритими¹, що обумовлюється складною криміногенною ситуацією та військовими діями на території країни, й аж ніяк не сприяє зниженню рівня кримінальних правопорушень, пов'язаних із активним застосуванням таких предметів. І хоча, 24 березня 2022 року Верховна Рада України внесла зміни до ч. 3 ст. 263 КК України, а саме за вчинення дій, передбачених ч. 1, 2, ст. 263 КК України, особа, яка добровільно здала органам влади зброю, бойові припаси, вибухові речовини або вибухові пристрої, не підлягає кримінальній відповідальності, ситуація суттєво не змінилася.

Дослідження питань розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями зумовлене вкрай підвищеною суспільною небезпекою, яка виникає в умовах воєнного стану, неконтрольованого обігу зброї, бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв, неочевидності, конспірації й нерідко злочинної ієрархії, а сучасні методи розслідування не є універсальними і не зовсім відповідають потребам сьогодення. Тому, нагальною є розробка методики розслідування для практичних працівників органів досудового розслідування, позаяк слідчі повинні орієнтуватися у типових слідчих ситуаціях й знати основні напрями пов'язані з розробленими криміналістичними програмами їх вирішення, володіти ґрунтовними знаннями щодо тактики проведення окремих процесуальних дій. Значно підвищує ефективність розслідування зазначених кримінальних правопорушень узагальнення слідчої практики у поєднанні з використанням криміналістичних рекомендацій та наукових знань.

---

¹ Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. *Офіс Генерального прокурора України*. URL: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>.

1. КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ, БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ, ВИБУХОВИМИ РЕЧОВИНАМИ ТА ВИБУХОВИМИ ПРИСТРОЯМИ

Головною причиною зростання незаконного обігу зброї в Україні є війна на території країни, що зробила зброю доступною для неконтрольованого обігу на всій території. У результаті цього особливої актуальності та гостроти набувають проблеми боротьби з незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями.

Розслідування кримінальних правопорушень – пізнавальна та організаційно-тактична діяльність, сутність якої обумовлена особливостями встановлення істини, формування доказової інформації у визначений законом порядком її одержання. Водночас, негативні суспільно-політичні та військові дії в Україні актуалізували законотворчі процеси, спрямовані на створення належного нормативного підґрунтя для здійснення досудового розслідування в умовах воєнного стану.

У криміналістичній методичі розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями необхідно виокремити такі структурні елементи: криміналістичну характеристику; особливості початку досудового розслідування та обставини, що підлягають встановленню; типові слідчі ситуації, версії розслідування та алгоритми їх вирішення; взаємодію слідчого з оперативними та іншими підрозділами, зокрема Національної поліції, Службою безпеки України, Державною прикордонною службою, а також експертними підрозділами МВС України й іншими організаціями та установами, органами влади; проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування.

За даними опитування слідчих встановлено, що 42 % з них мають досвід у розслідуванні незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами, а з вибуховими речовинами та вибуховими пристроями лише 31 %; на наявність специфіки розслідування вказали 62 % опитаних; 74,5 % вказали, що зміст розроблених методик розслідування таких кримінальних правопорушень їх не задовольняють. Здебільшого це пов'язано з тим, що такі розробки мають фрагментарне викладення рекомендацій.

Криміналістична характеристика є базовим елементом основ методики розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями. Її елементний склад та змістовне наповнення визначаються кримінально-правовою характеристикою, практикою розслідування та криміналістичними характеристиками суміжних кримінальних правопорушень, у тому числі пов'язаних із активним застосуванням предметів озброєння. До системи її елементів слід віднести: предмет посягання; спосіб вчинення; слідову картину; особу злочинця.

Такі елементи знаходяться в тісному взаємозв'язку, а їх встановлення й вивчення надає змогу правильно обрати методи, прийоми і засоби

розслідування, визначити послідовність процесуальних дій, всебічно, повно й неупереджено дослідити усі обставини кримінального провадження й належним чином забезпечити розслідування зазначеної категорії кримінальних правопорушень.

Предметом злочинного посягання є вогнепальна зброя (крім гладкоствольної мисливської) – зброя, в якій снаряд (куля, шрот) приводиться в рух миттєвим звільненням хімічної енергії заряду (пороху або іншої пальної суміші), основною ознакою якої є відповідність призначенню ураження живої цілі, знищення чи пошкодження навколишнього середовища та наявність достатньої кінетичної енергії для цього; *холодна зброя* – предмети, що відповідають стандартним зразкам або історично виробленим типам зброї, чи інші предмети, які справляють колючий, колючо-ріжучий, рубаючий, роздроблюваний або ударний ефект, конструктивно призначені для ураження живої цілі силою м'язів людини або дією механічного пристрою; бойові припаси – патрони до нарізної вогнепальної зброї різних калібрів, артилерійські снаряди, бомби, міни, гранати, бойові частини ракет і торпед та інші зібрані вироби, споряджені вибуховою речовиною та призначені для стрільби з вогнепальної зброї чи вчинення вибуху; вибухові речовини – порох, динаміт, тротил, нітрогліцерин та інші хімічні речовини, їх сполуки чи суміші, здатні вибухнути без доступу кисню та вибухові пристрої які являють собою поєднання вибухових речовин із засобами ініціювання вибуху – зовнішніми джерелами імпульсу для його здійснення (електродетонатор, капсуль-детонатор, вогнепровідний і детонаційний шнури тощо) та засобами управління (годинниковими, радіокерованими, ударної дії), завдяки чому вони придатні для застосування.

Практика розслідування цих кримінальних правопорушень, засвідчила, що безпосередніми предметами злочинного посягання частіше (72 %) є автомати: Калашникова – усіх моделей, карабін «Сайга», пістолет-кулемет системи Шпагина (ПКШ) «Скорпіон», пістолет-кулемет «Узі» та ін.; гранатомети: СПГ-9, РПГ-7, РПГ-18, РПГ-22, РПГ-26; пістолети: «Glock», «Beretta», «Colt», «Browning», «CZ», «Astra», «Bersa», «Grand Power», «Макарова», «Токарева», а також сигнальні (стартові) пістолети, перероблені у вогнепальну зброя («Zoraki», «Atmaka», «Kral», «Blow», револьвери: «Наган», «Smith & Wesson»; рушниці: мисливські, «Мосіна», СВТ, СВД, DSR та ін.) й боєприпаси до них.

Холодна зброя (ч. 2 ст. 263 КК України) – предмети, що відповідають стандартним зразкам або історично виробленим типам зброї, чи інші предмети, які справляють колючий, колючо-ріжучий, рубаючий, роздроблюваний або ударний ефект (багнет, стилет, фінський ніж, кинджал, арбалет, нунчаки, кастет тощо), конструктивно призначені для ураження живої цілі силою м'язів людини або дією механічного пристрою.

Бойові припаси – патрони до нарізної вогнепальної зброї різних калібрів, артилерійські снаряди, бомби, міни, гранати, бойові частини ракет і торпед та інші зібрані вироби, споряджені вибуховою речовиною та призначені для стрільби з вогнепальної зброї чи вчинення вибуху.

Правоохоронці зазвичай виявляють патрони до нарізної вогнепальної зброї різних калібрів, артилерійські снаряди, а також гранати: Ф-1, РГД-5, РГН, ВОГ-25, та постріли для підствольних гранатометів СПГ-9, РПГ-7 – 62 %. Найменш популярними є патрони кал. 6,35 мм (0,6 %), які призначені для стрільби з пістолета «Grouning», та мисливські патрони (1,5 %) кал. 12, 16, 20, 24 мм, що є бойовими припасами для мисливської вогнепальної зброї (рушниць) відповідного калібру. Також у поодиноких випадках (0,09 %) зустрічаються факти виявлення та вилучення крупнокаліберних патронів (кал. 14,5 мм) з кулями БЗТ (бронебійно-запалювально-трасуючими (57-БЗТ-561-С)) до протитанкової ручної рушниці Дегтярьова та Сімонова, крупнокаліберних ручних кулеметів Владімірова КПВ, КПВТ.

Вибухові речовини – порох, динаміт, тротил, нітрогліцерин та інші хімічні речовини, їх сполуки чи суміші, здатні вибухнути без доступу кисню. Потужність вибухових пристроїв залежить від можливостей злочинців у виготовленні чи придбанні відповідної кількості вибухової речовини та наявному об'ємі для її розміщення. Для вчинення вибухів, злочинці використовують різні типи, а саме: промислові (тротил, пластид, амоніт тощо) – 32 %; саморобні (на основі аміачної чи калієвої селітри та цукру, алюмінієвої пудри тощо) – 36 %.

Залежно від фізичних і хімічних властивостей вибухових речовин, визначаються певні обмеження з їх поводженням. Вибухові пристрої являють собою поєднання вибухових речовин із засобами ініціювання вибуху – зовнішніми джерелами імпульсу для його здійснення (електродетонатор, капсуль-детонатор, вогнепровідний і детонаційний шнури тощо) та засобами управління (годинниковими, радіокерованими, ударної дії), завдяки чому вони придатні для застосування.

Способи вчинення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями напряду залежать від предметів озброєння, а також мети та мотивів злочинців, оскільки, майже третина (26 %) кримінально-протиправних дій носять спонтанний характер й вчиняються без попередньої підготовки. Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями *вчиняється* такими типовими способами:

а) *незаконне носіння холодної, вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв* – умисні, вчинені без передбаченого законом дозволу дії з їх переміщення, транспортування особою безпосередньо при собі (в руках, одязі, сумці, спеціальному футлярі, транспортному засобі тощо). Наприклад: *випадок трапився на Хмельниччині. На агресивну поведінку чоловіка на приймальному відділенні поскаржились медики і викликали правоохоронців. Поліцейські приїхали на виклик і змогли заспокоїти «агресора». Під час поверхневої перевірки у нього знайшли кастет. Кастет вилучили і направили на експертизу. За даним фактом слідчі відкрили кримінальне провадження за ч. 2 ст. 263 КК України. Наразі Кам'янець-Подільський міськрайонний суд виніс*

вирок по справі. За незаконне носіння кастету чоловік покараний до 120 годин громадських робіт ²;

б) незаконне зберігання вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв – умисні дії, що полягають у володінні (незалежно від тривалості в часі) без відповідного дозволу чи з простроченням його дії будь-яким із зазначених предметів, що перебуває не при особі, а в обраному нею місці. Наприклад: за процесуального керівництва Вінницької окружної прокуратури повідомлено про підозру вінничанину у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 263 КК України (носіння, виготовлення, ремонт або збут кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї без передбаченого законом дозволу). Так, спільними зусиллями Вінницької окружної прокуратури та відділення поліції № 1 Вінницького районного управління поліції Головного управління Національної поліції у Вінницькій області викрито 61-річного мешканця обласного центру, який незаконно зберігав вогнепальну зброю та бойові припаси до неї. З метою припинення протиправної діяльності правоохоронцями проведено ряд слідчих (розшукових) дій, у тому числі й санкціоновані обшуки у домоволодінні безробітного вінничанина, під час яких вилучено понад 30 одиниць зброї: пістолети, револьвери, автомат Калашнікова, понад 2 тис. набоїв різного калібру та комплектуючі частини, які підтверджують причетність особи до інкримінованого їй злочину. Все вилучене направлено на експертизи. Чоловіка затримано в порядку ст. 208 КПК України ³;

в) незаконне придбання вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв – умисні дії, пов'язані з їх набуттям (крім викрадення, привласнення, вимагання, заволодіння шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем) у супереч передбаченому законом порядку – в результаті купівлі, обміну, привласнення знайденого, одержання як подарунка, на відшкодування боргу тощо.

Наприклад: правоохоронці затримали організатора угруповання, яке займалося контрабандою та збутом зброї. Під час обшуку у чоловіка вилучили зброю та набої. Так, поліцейські встановили, що п'ятеро осіб з Львівської, Закарпатської та Тернопільської областей створили злочинну групу, яка займалася незаконним придбанням, зберіганням та збутом незареєстрованої вогнепальної зброї. Серед учасників були приватні міжнародні перевізники, які доставляли зброю за кордон. У четвер, 26 травня, правоохоронці затримали організатора угруповання. Під час обшуку у чоловіка вилучили гранати, пістолети, набої різного калібру, тротилові шашки, капсулі детонаторів та електродетонатори, саморобний вибуховий пристрій, РПГ, пристрої

---

² Жителя Хмельниччини покарали громадськими роботами, бо незаконно носив кастет. URL: <https://vsim.ua/Kryminal/zhitelya-hmelnichchini-pokarali-gromadskimi-robotami-bo-nezakonno-nosi-11477571.html>

³ Повідомлено про підозру вінничанину за незаконне зберігання вогнепальної зброї. Вінницька обласна прокуратура. URL: https://vin.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=296203&fp=330&s=print

невідомої конструкції, до якої під'єднані дроти, мікросхеми, інші засоби для виготовлення вибухових пристроїв та інструкцією по збірці вибухівки, а також понад 20 тисяч доларів. Затриманому повідомили про підозру за ст. 263 (незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами) КК України. Йому загрожує до семи років за тратами. Окрім того, вирішується питання щодо повідомлення про підозру і за ст. 201 (контрабанда) КК України ⁴;

г) незаконна передача вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв – надання зазначених предметів іншій особі у володіння, для тимчасового зберігання чи використання за цільовим призначенням без передбаченого законом дозволу;

д) незаконний збут холодної, вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв – умисна передача їх іншій особі поза встановленим порядком шляхом продажу, обміну, дарування, сплати боргу тощо. Наприклад: правоохоронці викрили та затримали групу осіб, які займалися незаконним збутом вогнепальної зброї та боєприпасів на території Києва. Встановлено, що схему збуту зброї організували двоє жителів столиці. У межах слідства правоохоронці провели в учасників групи два етапи оперативної закупки вогнепальної зброї. Під час першого етапу були придбані два автомати Калашникова. Водночас учасники групи повідомили про можливість придбати в них вогнепальну зброю, вибухові пристрої та набої. У ході другого етапу спецоперації після збуту трьох автоматів Калашникова та двох гранат типу Ф-1 правоохоронці затримали зловмисників. Під час обшуків за місцем проживання учасників злочинного угруповання були вилучені дев'ять корпусів гранат та запали до них, автомат, два пістолети, велику кількість набоїв різного калібру, холодну зброю та грошові кошти. Зараз вирішується питання щодо повідомлення затриманим про підозру та обрання запобіжних заходів. Встановлюється канал надходження зброї, а також інші особи, які можуть бути причетні до її нелегального збуту ⁵;

Вибір способу передачі залежить від місця вчинення незаконного діяння:

у публічному місці, зокрема, на ринку передача може здійснюватися як одноособово, так і групою осіб з розподілом ролей між ними (продавець, контролер, охоронець тощо), що перебувають в різних місцях і виконують заздалегідь обумовлені дії; передачу можуть здійснювати жінки під прикриттям торгівлі товарами господарського призначення тощо. У такому випадку, перш за все, необхідне спостереження за обстановкою, встановлення всіх учасників кримінального правопорушення та їх функцій, а при нагоді й фіксація спостережень за допомогою відеокамери;

---

⁴ У Львові затримали контрабандиста зброї. URL: <https://portal.lviv.ua/news/2022/05/26/u-lvovi-zatrymaly-kontrabandysta-zbroi>

⁵ Двоє киян організували канал збуту зброї та «продали» її правоохоронцям. URL: <https://bigkyiv.com.ua/dvoje-kyuan-organizuvaly-kanal-zbutu-zbroyi-ta-prodaly-yiyipravoohoronczyam/>

за місцем проживання, посильний або умовний власник хоч і незаконний «працює» переважно поодинці, дотримуючись конспірації та маючи вже сформоване коло «покупців»; там же він зберігає різного роду зброю та боєприпаси;

є) *незаконне виготовлення холодної зброї* – умисні, вчинені без передбаченого законом дозволу дії з її створення чи перероблення, унаслідок чого вона набуває відповідних характерних властивостей. ;

е) *незаконний ремонт холодної зброї* – відновлення їх характерних властивостей шляхом заміни чи реставрації зношених або непридатних з інших причин частин, механізмів, усунення дефектів, поломок чи пошкоджень, налагодження нормального функціонування різних частин і механізмів, унаслідок чого предмети стають придатними до використання за цільовим призначенням.

Основними способами *приховування* кримінального правопорушення є:

а) приховування предмету посягання, а також його комплектуючих в речах, одязі тощо (зазвичай, заздалегідь вибирається місце для зберігання предметів озброєння та способи їх маскуванню);

б) знищення слідів кримінального правопорушення;

в) фальсифікація, видалення чи зміна маркування на зразках зброї, бойових припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв;

г) надання завідомо неправдивих показань, або створення неправдивого алібі;

д) маскуванню зброї шляхом розбирання на складові, у тому числі представлення її як несправжньої під час переміщення.

Матеріальні сліди незаконного поводження із зазначеними предметами озброєння варто розподілити на такі групи:

1) придбання, передача, збут: гроші, спеціальна речовина на грошах та руках злочинця, аудіо- відеозапис затримання збувальника на гарячому, документи на право торгівлі, володіння зброєю;

2) виготовлення та ремонт кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї: інструменти чи обладнання з переробки, обробки, виготовлення металевих виробів, документи з кресленнями конструкції холодної зброї, частини зброї та комплектуючих виробів, речовини та компоненти для виготовлення такої зброї;

3) незаконне зберігання, переміщення (носіння, транспортування, перевезення, пересилання): підроблені документи на право володіння, переміщення зброї, футляри, ящики, пакети, одяг та інші речі, тайники, схованки зі слідами металізації, мастила та інших речовин, що виникли від контакту зі зброєю.

Типовими носіями *ідеальних слідів* є працівники правоохоронних органів, які виявили кримінальне правопорушення, або першими прибули на виклик та особи, з якими підозрюваного пов'язують особистісні відносини (родичі, співмешканці, сусіди, друзі, співучасники) (79 %); інші особи, які випадково стали свідками злочинної діяльності (21 %). Звертається увага на важливість виявлення, вилучення і дослідження електронних джерел, які містять слідову інформацію, у випадку вчинення збуту зброї, бойових

припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв із використанням комп'ютерних технологій, онлайн банків та мережі Інтернет.

Специфічними джерелами незаконного придбання зброї, бойових припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв є: привласнення знайдених об'єктів озброєння (67 %), безоплатне отримання їх від близьких осіб (8 %, з них 4,8 % – як подарунок, 3,2 % – шляхом обміну), отримання від членів злочинних об'єднань (близько 1 %); одержання у спадок (5 %).

Такий вид кримінальних правопорушень вчиняють переважно особи чоловічої статі (91,0 %), українці (68,4 %), вихідці з країн Закавказзя та росії (22,1 %), більшість з яких (82,0 %) проживає в містах й вчиняє кримінально-протиправні дії в населених пунктах фактичного проживання, віком 20–45 років (70,3 %), з середньою, або середньо-спеціальною освітою (38,6 % й 33,5 % відповідно), які на момент вчинення кримінального правопорушення не перебували у шлюбі, але мали на вихованні неповнолітніх, або малолітніх дітей (46,5 %), офіційно безробітні, хоча працездатні (42,7 %), раніше судимі (48,0 %), за вчинення кримінальних правопорушень проти власності (55,1 %), у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (18,5 %); проти громадської безпеки (9,9 %), життя чи здоров'я особи (7,2 %). У таких осіб спостерігається примітивний, звужений світогляд, вони схильні до вчинення кримінальних правопорушень у стані алкогольного (89,1 %) або наркотичного (11,9 %) сп'яніння, що у більшості випадків (67,6 %) супроводжується демонстрацією об'єктів озброєння й грубою неповагою до суспільства з порушенням громадського порядку.

За мотивами вчинення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями *злочинців варто класифікувати на такі групи:*

1) особи, які вчиняють кримінальні правопорушення переслідуючи матеріальну вигоду – «бізнесмени». Особи, які використовують службове становище для розкрадання зброї, потенційно можуть бути: а) особи, яким зброю видано для виконання службових обов'язків (військовослужбовці, співробітники правоохоронних органів); б) матеріально-відповідальні, які зобов'язані забезпечити збереження зброї (начальники складів озброєння, командири підрозділів тощо); в) особи, які безпосередньо виконують обов'язки з охорони озброєння (охоронці, часові); г) особи, які обслуговують, ремонтують зброю, а також виконують інші роботи в сховищах озброєння (наприклад, вантажно-розвантажувальні роботи); д) особи, в чиї обов'язки входить знищення, утилізація зброї;

2) особи, які вчиняють кримінальні правопорушення з метою забезпечення власної безпеки, для самозахисту, охоти або рибальства та «на всякий випадок» – випадкові;

3) особи, які мали наміри з вчинення інших кримінальних правопорушень із застосуванням зброї, але вчасно були викриті – небезпечні;

4) особи, які вчиняють кримінальне правопорушення з мотивів помсти на ґрунті негативних міжособистісних відносин – злісні;

5) особи які мають приватний інтерес до колекціонування – колекціонери.

Загалом, варто наголосити, що існує кореляційна залежність між способом учинення кримінального правопорушення й особою злочинця, між предметом та способом, і, що досить очевидно, між механізмом слідоутворення та усіма структурними елементами криміналістичної характеристики.

2. ОСОБЛИВОСТІ ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ОБСТАВИНИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ВСТАНОВЛЕННЮ

Початковий етап використовується для позначення певного періоду досудового розслідування, під час якого слідчий здійснює організаційні заходи для встановлення усіх обставин вчинення кримінального правопорушення та особи підозрюваного. Основна спрямованість початкового етапу розслідування – інтенсивний пошук, виявлення і закріплення доказів шляхом проведення слідчих (розшукових) дій. На цьому етапі виникає багато запитань, пов'язаних з правильною кваліфікацією, визначенням суб'єкта, встановленням характеру допущених медичних помилок тощо.

Організація розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями – це комплекс заходів із створення оптимальних умов для застосування найбільш ефективних та доцільних за конкретною слідчою ситуацією криміналістичних рекомендацій з метою досягнення максимальних результатів за мінімальних витрат часу, сил, засобів розслідування. Успішне розкриття незаконного обігу вогнепальної зброї і викриття осіб, винних у вчиненні таких злочинів, значною мірою забезпечуються обґрунтованим, своєчасним відкриттям кримінального провадження і встановленням обставин, що підлягають доказуванню.

В умовах воєнного стану діє особливий режим кримінального провадження, у зв'язку з цим, якщо відсутня технічна можливість доступу до ЄРДР, рішення про початок досудового розслідування приймає дізнавач, слідчий, прокурор, про що вноситься відповідна постанова, яка повинна містити відомості передбачені ч. 5 ст. 214 КПК України. У невідкладних випадках до винесення дізнавачем, слідчим, прокурором постанови про початок досудового розслідування може бути проведений огляд місця події (постанова приймається невідкладно після завершення огляду) (ч. 1 ст. 615 КПК України), потреба в якому в 78 % випадків виникає за фактами вчинення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями, зокрема для встановлення: обстановки кримінального правопорушення, об'єктів озброєння та слідів поводження з ними; особи злочинця, можливих очевидців події та додаткових джерел інформації, що вказують на походження виявлених та вилучених об'єктів, їх належність до злочинця, ймовірність використання у злочинних цілях тощо.

На початковому етапі під час розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями підлягають з'ясуванню такі обставини: походження вилучених об'єктів, їх належність до особи, наявність у неї відповідного дозволу на поводження з певними об'єктами озброєння; спосіб потрапляння об'єктів озброєння у власність; мета їх придбання та зберігання; ймовірність використання цих об'єктів у злочинних цілях (установлення причетності до

ряду вчинених збройних кримінальних правопорушень); встановлення каналів потрапляння об'єктів озброєння до незаконного обігу й визначення кола осіб, дії яких цьому сприяли тощо. Такі обставини є певним орієнтиром у пізнавальній діяльності слідчого, що впливає на обрання напрямку розслідування.

Основною особливістю розслідування таких кримінальних правопорушень є *обов'язкове залучення до кримінального провадження обізнаних в зброезнавстві фахівців*, що обумовлено низкою чинників: по-перше, *спеціалісти-балісти та вибухотехніки* обов'язково залучаються до огляду місця події, де виявлені предмети зовні схожі на зброю, боєприпаси, вибухові речовини та вибухові пристрої, а також до безпосереднього огляду таких предметів. Така вимога обумовлена необхідністю забезпечення безпеки всіх учасників процесуальної дії, правильним, чітким описом зазначених предметів та їх вилученням для подальшого дослідження; по-друге, у всіх без виключення кримінальних провадженнях має призначатися експертиза зброї та слідів і обставин її використання, або вибухотехнічна експертиза, оскільки тільки цими експертизами встановлюється предмет кримінального правопорушення.

Відкриття кримінального провадження стосовно *незаконного придбання, збуту, зберігання і носіння вогнепальної зброї і боєприпасів* може бути тільки у випадку виявлення і вилучення у конкретної особи вогнепальної зброї, її основних частин, боєприпасів.

Перед відкриттям кримінального провадження необхідно уважно вивчити всі обставини правопорушення, звернути увагу на: 1) рапорт співробітника поліції, заяву або повідомлення громадянина й інші документи, що слугували підставою для доставлення особи в чергову частину територіального підрозділу Головного управління Національної поліції України; 2) документи про вилучення зброї, боєприпасів, у тому числі: а) протокол вилучення зброї, боєприпасів; б) протокол огляду транспортного засобу і перевірки вантажу (багажу), що перевозився. У протоколі мають бути чітко зазначені обставини вилучення: хто, де, коли виявив зброю (її основні частини), боєприпаси, у зв'язку з чим і в кого вона вилучається, докладний опис об'єкта, найменування, номер, серія зброї, зовнішній вигляд, індивідуальні ознаки; 3) отримані від затриманої особи документи на вилучену зброю, боєприпаси; 4) копії документів органів дозвільної системи управління Національної поліції про звернення громадянина за реєстрацією зброї; 5) вік підозрюваного, документ про направлення особи на медичне освідування для виявлення слідів носіння зброї, боєприпасів; 6) висновок (протокол) медичного освідування; 7) пояснення очевидців.

Предмет доказування у загальній формі виглядає таким чином:

1) яке конкретне діяння з числа тих, що становлять незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями та інших названих об'єктів вчинено, які об'єкти стали його предметом;

2) яким способом реалізовано злочинний намір; якщо кримінальне правопорушення вчинено неодноразово, то як розподіляються в часі епізоди

злочинної діяльності; якщо в наявності злочинна бездіяльність (у разі зберігання зброї та інших об'єктів), то в чому вона виразилася і до яких тяжких наслідків призвела;

3) хто вчинив кримінальне правопорушення, з якою метою і за якими мотивами; чи були співучасники, чи була попередня змова між злочинцями, чи був затриманий (затримані) членом організованої групи, які функції в цій групі він виконував;

4) чи добровільно здана зброя та інші названі об'єкти (це звільняє особу від кримінальної відповідальності); чи всі об'єкти, що знаходилися у володінні особи, здані, чи не є здача вогнепальної зброї, боеприпасів засобом приховування іншого кримінального правопорушення;

5) які умови сприяли вчиненню кримінального правопорушення, який розмір і характер заподіяного збитку.

3. ТИПОВІ СЛІДЧІ СИТУАЦІЇ, ВЕРСІЇ РОЗСЛІДУВАННЯ ТА АЛГОРИТМИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування впливають на визначення основних завдань: встановлення події, способу та предмета кримінального правопорушення; виявлення та викриття осіб, які його вчинили; визначення характеру та розміру завданої кримінальним правопорушенням шкоди; виявлення та процесуальне закріплення слідів кримінального правопорушення; виявлення причин та умов, які сприяли учиненню кримінального правопорушення (з правовим реагуванням на їх усунення).

Типізація слідчих ситуацій вимагає узагальнення найбільш характерних рис, притаманних конкретним випадкам, що виникають на різноманітних етапах розслідування, тому з метою уникнення надмірної деталізації оптимальним критерієм типізації слідчих ситуацій початкового етапу розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями визначено обсяг та зміст інформації, яка надходить до підрозділу Національної поліції:

1) особу затримано під час збуту предметів озброєння (крім гладкоствольної мисливської зброї) без передбаченого законом дозволу.
Наприклад: близько 20:00 год. 17 лютого 2021 року в місті Новоград-Волинському правоохоронці затримали жителя Рівненської області під час збуту жиитомирянину пістолета Макарова калібру 9 мм та шести набоїв до нього. Після одержання грошових коштів у сумі 26,5 тис. грн за незаконний продаж зловмисника затримали у порядку ст. 208 КПК України, гроші, пістолет та набої вилучено. За попередніми даними слідства, 31-річний житель сусідньої області незаконно придбав та зберігав при собі вогнепальну зброю і бойові припаси до неї, які перевіз на Житомиричину з метою збуту. Задokumentовано протиправну діяльність у сфері незаконного обігу зброї та бойових припасів, за процесуального керівництва обласної прокуратури, слідчими СУГУНП в області за оперативного супроводу УСБУ в області⁶.

Зазвичай такі ситуації трапляються під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій (оперативної закупки) і є однією з найсприятливіших порівняно з іншими, оскільки в наявності є мета вчинення кримінального правопорушення (збут), безпосередньо сам факт вчинення збуту, що є обов'язковою ознакою складу кримінального правопорушення, а також предмети озброєння, які особа намагалась збути. Крім того, з огляду на аналіз кримінальних проваджень та судових справ цієї категорії кримінальних правопорушень, органи досудового розслідування володіють значним обсягом інформації про обставини вчинення незаконного діяння та великим спектром джерел доказів (є свідки, речові докази, протоколи слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій тощо).

---

⁶ Правоохоронці затримали чоловіка, який майже за тисячу доларів намагався продати жиитомирянину пістолет Макарова. URL:https://www.zhitomir.info/news_198303.html

Основним завданням досудового розслідування на початковому етапі в ситуації, що склалася, є закріплення наявних даних шляхом проведення слідчих (розшукових) дій.

Слідчі версії висуваються щодо джерела придбання (отримання) вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин, або вибухових пристроїв, про роль підозрюваного (оптовим чи роздрібним збувальником він є, чи не є він розкрадачем предметів озброєння); про осіб співучасників.

Для перевірки відповідних версій можуть проводитися різні слідчі (розшукові) дії, насамперед: 1) безпосередньо після затримання особи (підозрюваного) проводиться його особистий обшук, за результатами проведення якого складається відповідний протокол; 2) огляд місця події; 3) огляд підозрюваного, отримання в нього зразків для експертного дослідження (за необхідності змивів з рук тощо); 4) огляд одягу підозрюваного та предметів, речей (сумки, кобури, пакети, тощо), що знаходяться при ньому, та в яких предмети озброєння; 5) допит підозрюваного; 6) обшук за місцем проживання підозрюваного; 7) допити працівників поліції, які брали участь у затриманні, інших очевидців затримання, понятих; 8) допити свідків за місцем проживання, роботи (осіб, які проживають спільно з підозрюваним, сусідів, колег по роботі); 9) огляд предметів озброєння та інших об'єктів (наприклад, грошей), пов'язаних із збутом цих предметів; 10) призначення судової експертизи на предмет встановлення вилучених предметів озброєння (експертизу вибухових пристроїв, дактилоскопічну, біологічну, експертизу речовин, матеріалів та виробів тощо); 11) надання оперативним працівникам окремі доручення про встановлення зв'язків підозрюваного; вивчення його особи та способу життя, кола знайомств, зокрема, перевірки чи не перебував підозрюваний на обліку у нарколога чи психіатра.

2) виявлено предмети озброєння у певному місці або особи без передбаченого законом дозволу; мету дій підозрюваного не встановлено.
Наприклад: під час обшуку в приміщенні у Тверському тупику у центральній частині Києва поліцейські вилучили кілька одиниць зброї та гранати, понад сто осіб забрали у відділок, повідомила ввечері середі пресслужба столичної поліції. «Як тільки ми отримали повідомлення, що дві групи осіб зібралися біля приміщення на Тверському тупику, на виклик виїхали додаткові резерви правоохоронців, які забезпечили правопорядок та провели першочергові слідчі дії. Зокрема у результаті обшуку в приміщенні правоохоронці вилучили декілька одиниць зброї та гранати, які направлено на дослідження. Буде встановлюватися їх походження та мета зберігання. Окрім того, до територіального управління поліції запрошено більше ста осіб, із якими проводять процесуальні дії», – зазначив начальник поліції Києва Андрій Крищенко⁷. Або інший випадок, який нещодавно відбувся у Сумах: поліціянти спільно з представниками громадських формувань під час патрулювання міста виявили чоловіка, який, побачивши правоохоронців, почав

---

⁷ У будівлі в центрі Києва виявили зброю і гранати, до відділку забрали понад 100 осіб – поліція. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-kyv-zbroya-politsiya-provokatsiyi/31096417.html>

помітно нервувати та змінив напрямок руху. Під час поверхневої перевірки у нього знайшли пістолет Макарова та набой до нього. При цьому чоловік не мав відповідного дозволу на зберігання зброї. Чоловіка доправили до відділку, зброю та набой вилучили ⁸.

Тактичними завданнями є: встановлення обставин події та осіб, причетних до вчинення кримінального правопорушення; відшукування матеріальних слідів, які доводять причетність конкретних осіб до вчинення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями; розшук осіб, які стали свідками дій зловмисників. В основу формування алгоритму розслідування щодо цієї ситуації необхідно включати дії і заходи, що сприяють ідентифікації осіб, причетних до вчинення кримінального правопорушення, що розслідується.

Серед первинних і невідкладних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних заходів в якості найбільш ефективних слід виділити: огляд зброї; огляд місця події; огляд предметів і документів; призначення і провадження судових експертиз; перевірка за обліками виявленої зброї; допити свідків (громадян, посадових осіб); пошук і ототожнення особи за прикметами, або залишеними слідами; впізнання осіб, предметів; зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж та електронних інформаційних систем тощо.

У таких випадках слідчі версії повинні бути спрямовані, перш за все, на підтвердження або спростування належності виявлених предметів озброєння, до особи, яку було затримано, а також на встановлення мети і мотивів вчинення кримінального правопорушення.

Варіанти основних слідчих версій можуть бути такі: зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої належать затриманій або іншій особі; кримінальне правопорушення було вчинено з метою збуту або без такого.

Для початкової перевірки зазначених слідчих версій одним з перших повинен бути проведений допит підозрюваного (отримання пояснень), зокрема, для того щоб надалі мати змогу поступово перевіряти його показання. Разом з переліком слідчих (розшукових) дій, що необхідно провести в першій слідчій ситуації, необхідно додатково:

допитати осіб, які можуть підтвердити або спростувати показання затриманого;

допитати осіб, на яких вказує затриманий, як на власників вилученої зброї, бойових припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв;

допитати членів сім'ї, родичів, сусідів, інших близьких людей затриманого щодо мети придбання зброї, бойових припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв підозрюваним;

провести огляд та вилучити предмети озброєння із залученням відповідного спеціаліста.

---

⁸ Поліція в Сумах затримала порушників комендантської години та чоловіка з нелегальною зброєю.
URL: <https://suspilne.media/205313-policia-v-sumah-zatrimala-porusnikiv-komendantskoi-godini-ta-colovika-z-nelegalnou-zbroeu/>

3) предмети озброєння (крім гладкоствольної мисливської зброї) були знайдені в приміщенні, автомобілі, що належить конкретній особі, або виявлені у зв'язку з проведенням процесуальних дій в іншому кримінальному провадженні. Наприклад, двоє чоловіків, 34 та 37 років, виявились причетними до незаконних заволодінь транспортних засобів. В Тернополі з новобудови, що по вулиці Степана Будного, було викрадено вантажний автомобіль марки Iveso. Менше ніж через місяць крадії «відзначилися» на Кременеччині. З приватної станції техобслуговування, що у селі Великі Млинівці, викрали іномарку Volkswagen Passat CC. Правоохоронцям вдалося затримати осіб, причетних до незаконних заволодінь транспортними засобами. Слідчі оголосили їм підозру у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого частиною 2 ст. 289 КК України». Під час проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій за місцем проживання одного з підозрюваних у гаражному приміщенні було виявлено крадену іномарку на даху якої знаходився пристрій для приглушування сигналу GPS. Також під час огляду житлового приміщення були виявлені та вилучені наркотичні засоби, технічні паспорти на різні автомобілі й 13 автомобільних ключів, GPS-трекер, засіб для примусового відкриття автомобілів, пістолет-револьвер, предмет схожий на автомат Калашникова. Поліцейським також вдалося встановити місцезнаходження викраденої в Тернополі вантажівки Iveso. Її зловмисники заховали в селі Іква Кременецького району. Під час санкціонованого обшуку автомобіль вилучено. За рішенням Кременецького районного суду обом підозрюваним обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою. Триває досудове розслідування. Поліцейські перевіряють підозрюваних на причетність до вчинення аналогічних злочинів на території області, повідомили у відділі комунікації поліції Тернопільської області⁹.

Обставини виявлення предметів озброєння свідчать про наявність ознак кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263 КК України. Відповідна слідча ситуація складається в 15 % кримінальних провадженнях.

Першочерговими тактичними завданнями розслідування у вказаній ситуації є встановлення таких обставин: пошук доказів, які викривають або навпаки виправдовують підозрювану особу; перевірка алібі особи та достовірності її показань. У такому випадку повинні бути висунуті слідчі версії щодо належності вилучених предметів озброєння конкретній особі (групі осіб), мети їх зберігання, джерел придбання. Для перевірки та відпрацювання відповідних слідчих версій необхідно:

встановити й допитати осіб, які мешкають (працюють) в приміщенні, що оглядалося, а також мали доступ до нього, зокрема власника автомобіля чи осіб які користуються ним;

встановити серед певного кола, осіб, які підозрюються у вчиненні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими

---

⁹ Затримали двох раніше судимих чоловіків, які викрадали автівки. При обшуку у них виявили зброю та наркотики. URL: <https://te.20minut.ua/Kryminal/zatrimali-dvoh-ranisce-sudimih-cholovikiv-yaki-vikradali-avtivki-pri-o-11472827.html>

речовинами або вибуховими пристроями, за необхідності провести огляд їх особистих речей та за необхідності додатково невідкладний обшук в місцях, що мають відношення до підозрюваних;

встановити і допитати інших свідків;

надати окремі доручення оперативним працівникам для встановлення можливих зв'язків підозрюваного, вивчення його особи, кола знайомств тощо;

провести огляд виявлених предметів озброєння з обов'язковим залученням спеціалістів (вибухотехніків);

призначити відповідну судову експертизу вилучених предметів озброєння.

4) встановлено Інтернет-ресурси, які займаються незаконною діяльністю, що пов'язана із продажом предметів озброєння. Дана ситуація обумовлює висунення таких версій:

а) Інтернет-ресурс створено заради цікавості (забавки);

б) Інтернет-ресурс створено професійними програмістами («хакерами») лише для отримання прибутку за користування іншими особами;

в) Інтернет-ресурс забезпечує канал збуту (придбання) зброї, бойових припасів, вибухових речовин, або вибухових пристроїв.

Для перевірки зазначених версій необхідним є проведення комплексу процесуальних дій, у тому числі підрозділами з боротьби з кіберзлочинністю із можливим залученням фахівців інших правоохоронних органів, що спрямовані на: встановлення осіб, які здійснювали незаконне придбання чи збут зброї, бойових припасів, вибухових речовин, або вибухових пристроїв шляхом використання Інтернет-ресурсу; встановлення осіб, які створили Інтернет-ресурс; встановлення мети створення Інтернет-ресурсу; встановлення організаційно-функціональної структури тощо.

У подальшому слідчому необхідно: провести негласні слідчі (розшукові) дії з метою збирання та фіксування доказової інформації (спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК України); зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК України); зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264 КПК України); визначитись із необхідністю і доцільністю проведення контролю за вчиненням злочину (ст. 271 КПК України) у формі: оперативної закупки чи контрольованої поставки; допитати Інтернет-користувачів та осіб, які мають відношення до створення Інтернет-ресурсу; провести результативні обшуки у підозрюваних.

5) виявлено об'єкти, пристосовані для виготовлення та ремонту кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї без передбаченого законом дозволу, але особу злочинця (-ців) не встановлено.

Зазначена ситуація обумовлює висунення основної версії: власник об'єкта, члени його сім'ї, родичі, знайомі, або колеги використовують об'єкти для доставки, зберігання, виготовлення, ремонту кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї. Для відпрацювання зазначеної версії необхідно провести такі процесуальні дії та організаційні заходи:

запропонувати власнику видати ці предмети або провести тимчасовий доступ до речей і документів; провести огляд всіх вилучених предметів і

документів;

провести допити власника об'єкта, членів його сім'ї, родичів, знайомих або колег, які мали доступ до об'єкта;

здійснити виявлення та вилучення слідів пальців рук на предметах і документах; призначити проведення судових експертиз;

дати письмове доручення оперативним працівникам тощо.

У кожній слідчій ситуації *підлягають з'ясуванню такі обставини* (підтверджені результатами опитування правоохоронців): походження вилучених об'єктів (належність до зброї, бойових припасів, вибухових речовин, або вибухових пристроїв) та їх взаємозв'язок з особою («власником») (100 %); наявність у цієї особи відповідного дозволу на поводження з об'єктами озброєння (62 %); спосіб потрапляння об'єктів озброєння у власність (58 %); мета їх придбання та зберігання (73 %); ймовірність використання цих об'єктів у злочинних цілях (установлення причетності до вчинених кримінальних правопорушень) (65 %); установлення каналів потрапляння об'єктів озброєння до незаконного обігу (48 %) й визначення кола осіб, дії яких цьому сприяли (32 %).

Незалежно від слідчих ситуацій початкового етапу розслідування діяльність слідчого *на наступному етапі* пов'язана не тільки зі з'ясуванням фактичних обставин події, що сталася, але також з подальшим отриманням доказів у кримінальному провадженні. У зв'язку з цим, *слідчими ситуаціями*, властивими цьому етапу розслідування кримінальних правопорушень, є такі: отримані докази, що свідчать про непричетність особи до вчинення кримінального правопорушення; здобута інформація про співучасників незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, або вибуховими пристроями; підозрюваний продовжує наполягати на своїй непричетності до кримінального правопорушення і відмовляється в сприянні органам досудового розслідування; підозрюваний змінив свою позицію стосовно вчиненого кримінального правопорушення, визнає вину і сприяє розслідуванню.

4. ОРГАНІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧИХ ЗІ СПІВРОБІТНИКАМИ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ТА ІНШИМИ СУБ'ЄКТАМИ

У кожному конкретному випадку слідчий повинен самостійно прийняти рішення про вибір форми, виду і напрямків взаємодії, які будуть застосовуватися під час досудового розслідування. Тактично грамотне використання різних форм і напрямків взаємодії з оперативними співробітниками дозволяє слідчому ще до внесення відомостей до ЄРДР отримати достатню кількість інформації про подію кримінального правопорушення, або про особу, що готується до його вчинення. Запорукою налагодження ефективної взаємодії між такими суб'єктами є узгоджене планування; розподіл обов'язків; постановка перед суб'єктом чітких і конкретних задач; своєчасний обмін інформацією; контроль за виконанням доручень.

Проблемними питаннями під час розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями є: неодноразова неявка учасників кримінального провадження для проведення процесуальних дій, а також недоставлення підозрюваних, які тримаються під вартою, конвойною службою до органів досудового розслідування; неявка до слідчих підрозділів окремих учасників кримінального провадження для участі у процесуальних діях (свідки та перекладачі); неналежне та несвоєчасне виконання ухвал слідчого судді про привід; не налагоджена взаємодія з прокурорами щодо погодження процесуальних рішень, або вирішення заявлених слідчими клопотань у випадках прийняття процесуальних рішень слідчим суддею; неявка захисників підозрюваного для проведення процесуальних дій за їх участі; невчасне виконання оперативними підрозділами доручень органів досудового розслідування (ч. 3 ст. 41 КПК України), а також окремими слідчими підрозділами (ч. 6 ст. 218 КПК України); складність кримінальних проваджень, що зумовлена значною кількістю учасників процесу, великим об'ємом джерел доказів, які належить зібрати, перевірити та оцінити; тривалий час проведення експертиз; надмірна завантаженість та некомплект слідчих підрозділів Національної поліції України, а також перебування слідчих у відпустці, відряджені, на лікарняному тощо.

Найбільш ефективною у розслідуванні таких кримінальних правопорушень є взаємодія слідчого з: оперативно-розшуковими підрозділами (вказали 59,7 % опитаних слідчих), аварійно-рятувальними та експертними підрозділами, а також працівниками Держприкордонслужби (у випадку виявлення підозрілих об'єктів під час здійснення прикордонного контролю в місцях пункту пропуску через державний кордон, або під час затримання осіб (транспортних засобів)), які намагалися перетнути державний кордон поза пунктами пропуску із відповідними предметами озброєння (48,3 %).

Доцільними формами взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами в процесі розслідування є: доручення слідчого щодо проведення

слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам (76,5 % кримінальних проваджень); консультації (52 %); планування спільних слідчих (розшукових) дій (64 %); спільна діяльність у складі слідчо-оперативної групи (100 %); обмін інформацією, що надходить за повідомленнями про підготовлені або вчинені кримінальні правопорушення, а також з інших питань слідчої й оперативно-розшукової діяльності (зокрема, використання можливостей автоматизованих банків даних, криміналістичних та оперативно-довідкових обліків тощо) (35,3 %); надання допомоги слідчому при провадженні окремих слідчих (розшукових) дій (18,6 %); спільне використання техніки, засобів зв'язку і транспорту, що має в своєму розпорядженні оперативні підрозділи тощо (8 %); спільний аналіз причин і умов, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення та обговорення запобіжних заходів (3 %).

Відповідно до КПК України слідчий самостійно приймає всі рішення щодо спрямування досудового розслідування та проведення процесуальних дій і несе повну відповідальність за їх законне й своєчасне виконання. Для оперативного реагування на повідомлення про вчинення вибуху, виявлення предметів, які підозрюються на наявність вибухового пристрою, та вибухонебезпечних предметів, транспортування обладнання та інструментів, зручності виконання завдань, покладених на спеціальні підрозділи, обладнуються пересувні вибухотехнічні лабораторії.

Працівники експертних підрозділів, під час огляду місця події, із метою виявлення, фіксації, кваліфікованого вилучення та пакування матеріальних об'єктів (речових доказів), із використанням спеціальних знань та навичок проводять їх попереднє дослідження (без надання письмового висновку), звертають увагу слідчого на фактичні дані, що мають значення для розслідування обставин учинення кримінального правопорушення, а також консультують слідчого щодо можливості дослідження виявлених на місці злочину слідів, доцільності направлення на вирішення експертизи тих чи інших питань, а також потреби залучення для цього експертів певної спеціалізації. Окрім загальноприйнятої криміналістичної техніки, під час тактичних дій спеціалістами-вибухотехніками використовуються:

- спеціальні вибухотехнічні костюми; ручні маніпулятори; шоломи та бронезилети;

- вибухозахисні ковдри та накривачі, мішки з піском, контейнери з автопокришок, ємності з водою та піною, що призначені для створення тимчасового захисту від уражаючих факторів вибуху під час випадкового вибуху чи знищення вибухових пристроїв;

- набори приладів та інструментів для пошуку вибухових пристроїв, їх дистанційного зсуву, відкриття автотранспорту чи предметів, які підозрюються на наявність вибухового пристрою, ідентифікації вибухових речовин;

- набори інструментів для ручного розрядження вибухових пристроїв та їх руйнування;

- комплекти для локалізації бойових радіосигналів для вчинення вибухів;

гідродинамічні гармати та інші руйнувачі різної потужності, вогнепальна зброя зі спеціальними контейнерами-снарядами, мікрозаряди й контейнери-гідроруйнувачі для пошкодження бойових ланцюгів, оболонок і зарядів вибухової речовини;

робототехнічні комплекси для дистанційного огляду, розрядження та знищення вибухових пристроїв;

вибухозахисні контейнери різної потужності вибуху для транспортування вибухових пристроїв і вибухових речовин, засобів ініціювання до підливних майданчиків або стаціонарних вибухотехнічних лабораторій.

Працівники ж оперативних підрозділів виконують доручення і вказівки слідчого, що належить до їх компетентності.

5. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ, БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ, ВИБУХОВИМИ РЕЧОВИНАМИ ТА ВИБУХОВИМИ ПРИСТРОЯМИ

5.1. Огляд

Важливим джерелом відомостей про незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями є огляд, зокрема, місця події, оскільки зволікання з проведенням цієї слідчої (розшукової) дії може призвести до небажаних наслідків, зміни обстановки, втрати або прихованню слідів кримінального правопорушення тощо. Наслідки несвоєчасно проведеного огляду можуть бути настільки пагубні, що з тактичної сторони ця дія нерідко характеризується як незамінна і неповторна.

Огляд місця події – найбільш поширена слідча (розшукова) дія при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями (95 % кримінальних проваджень), яка обов'язково включає первинний огляд та визначення основних характеристик досліджуваних предметів озброєння й ґрунтується на обов'язковому дотриманні безпеки поводження з ними. Достатньо високу результативність при такій слідчій (розшуковій) дії надає: залучення спеціалізованих пересувних лабораторій (криміналістичної, вибухотехнічної) експертної служби МВС України; застосування рентгенівської техніки для вивчення стану об'єкта, перевірки наявності патрона в патроннику та встановлення конструктивних особливостей досліджуваного об'єкта; участь спеціалістів-криміналістів і спеціалістів-вибухотехніків, що дозволяє оптимізувати процес проведення, конкретизувати необхідний кількісний та якісний склад вилученої матеріальної інформації, забезпечити безпеку учасників кримінального провадження, належно упакувати речові докази, правильно й повно отримати важливо-необхідні відомості для кримінального провадження.

До особливостей оглядів місць незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями віднесено: дотримання заходів безпеки в умовах можливих пострілів та вибухів; залучення спеціалістів-вибухотехніків; обстеження великої кількості зразків предметів озброєння; проведення аварійно-евакуаційних робіт та забезпечення при цьому зберігання слідів кримінального правопорушення; належне пакування та вилучення речових доказів; дотримання заходів безпеки при транспортуванні та зберіганні вилучених предметів (речових доказів).

Вивчення спеціалістами-вибухотехніками об'єктів на місці події зводиться до виявлення ознак вибухового пристрою, що надає можливість вірно його класифікувати для прийняття оптимального рішення щодо подальших тактичних дій із розрядження чи знищення. Попереднє дослідження вибухового пристрою передбачає два способи вивчення: безконтактний (метод дистанційного візуального обстеження; аналіз наявної

інформації отриманої від свідків та інших учасників огляду) і контактний (розрядження чи знищення вибухових пристроїв ручним або дистанційним способом, який залежить від оперативної обстановки:

а) надзвичайно високий рівень складності – невідкладні дії спеціаліста на місці події;

б) високий рівень – транспортування в безпечне місце за умов наявності часу й відсутності елементів, що не вилучаються, та пасток;

в) середній рівень – обмеження рівня небезпечності, відсутність прямої загрози життю людей.

Одержавши із чергової частини інформацію про виявлення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями, і прийнявши рішення щодо виїзду на місце кримінального правопорушення, керівник слідчо-оперативної групи (слідчий), насамперед, повинен з'ясувати:

адресу і вид предмета озброєння;

чи залучені аварійно-рятувальні підрозділи МНС України до евакуації людей та матеріальних цінностей і важливої документації з небезпечної зони, а також для відключення побутових і виробничих комунікацій, зокрема, газу, води, електрики, опалення тощо (у випадку виявлення бойових припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв);

чи направлена до місця події для перевірки інформації, що надійшла, і забезпечення його охорони необхідна кількість співробітників поліції;

чи забезпечена присутність представників фізичних і юридичних осіб, чий приміщення будуть оглядатися.

Наступне, що повинен зробити слідчий на першій стадії підготовчого етапу – *визначити техніко-криміналістичні засоби, необхідні для огляду місця події*. Крім слідчої валізи, фото- і відеоапаратури, засобів зв'язку при огляді, як правило, використовуються наступні технічні засоби:

засоби для огороження території: канат, мотузка, прапорці тощо;

засоби для виконання робіт в умовах обмеженої освітленості: пересувна електростанція, переносні освітлювачі, прожектори, ліхтарі тощо;

набори криміналістичних засобів, пристроїв та інструментів: експертний набір вибухотехніка «НВ-1», валіза експерта-вибухотехніка типу «ВК-1», «ВК-5» тощо;

набір фізико-хімічних засобів і матеріалів для вилучення слідів вибухових речовин і проведення експрес аналізу, зокрема, комплект аерозолів для виявлення і ідентифікації вибухових речовин «PIR-2»;

канцелярське та креслярське приладдя: кнопки, скріпки, клей, звичайний та міліметровий папір, лінійка, циркуль, транспортир, олівці для складання планів і схем;

засоби пакування: спеціальні пакети та конверти, скляні бюкси та банки, поліетиленові пакети, картонні коробки, дерев'яні ящики і тощо, для пакування, зберігання і транспортування вилучених об'єктів і слідів;

Після прибуття на місце події приймаються конкретні заходи з урахуванням всіх обставин. До початку огляду слідчому необхідно виконати наступні дії:

перевірити, чи охороняється місце події та видалити з нього всіх сторонніх осіб. Необхідно підкреслити важливість недопущення на місце події сторонніх осіб, безпосередньо не зайнятих в огляді.

з'ясувати, чи не внесені будь-які зміни до обстановки місця події, які саме і ким;

запросити не менше двох понятих до участі в огляді; варто додати, що відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України, в умовах воєнного стану при проведенні обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи, обшуку особи, якщо залучення понятих є об'єктивно неможливим або пов'язано з потенційною небезпекою для їхнього життя чи здоров'я, відповідні слідчі (розшукові) дії проводяться без залучення понятих. У такому разі хід і результати проведення обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи, обшуку особи в обов'язковому порядку фіксуються доступними технічними засобами шляхом здійснення безперервного відеозапису.

надати доручення співробітникам оперативного підрозділу організувати роботу з виявлення очевидців події та інших свідків;

усно опитати або допитати осіб, які першими виявили подію (очевидців), а також працівників поліції, які першими прибули на місце та забезпечували його охорону.

Безпосередньо перед початком огляду слідчий разом зі спеціалістом-вибухотехніком інструктують всіх учасників огляду про заходи безпеки при поводженні зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями, їх частинами і деталями. Це завжди повинні бути конкретні рекомендації, що враховують стан об'єктів огляду. Наявність або відсутність іржі, вм'ятин, інших пошкоджень сильно впливає на ступінь небезпечності виробу. В окремих випадках ці фактори відіграють вирішальну роль, і огляд може бути припинений.

У випадку виявлення зазначених предметів озброєння, усунення небезпеки вибуху відноситься до першочергових заходів на місці події. При цьому, слідчий зобов'язаний проявляти крайню обережність, не вилучати їх особисто, та видалити учасників огляду й інших осіб з місця виявлення вибухонебезпечних матеріалів, виробів на безпечну відстань. При цьому приймаються такі заходи безпеки, як знеструмлення електроенергії, відключення газу тощо. Радіус безпечного видалення, можливість продовження робіт та ступінь небезпеки виявлених вибухонебезпечних об'єктів визначаються спеціалістами в галузі вибухотехніки.

При виявленні вибухового пристрою вживаються спеціальні заходи безпеки, що забезпечують можливість вести детальний огляд вибухонебезпечного предмету і його складових частин без ризику вибуху. У всіх випадках небезпечним є такий стан предмету, коли заряд вибухової речовини і засіб ініціювання контактують один з одним або знаходяться в безпосередній близькості один від одного. У такому вигляді деталі вибухового пристрою не можуть бути піддані криміналістичному огляду, тому слідчий повинен переконатися, чи були спеціалістом-вибухотехніком зроблені конкретні дії, направлені на роз'єднання заряду вибухової речовини і засобу ініціювання. *Наприклад, якщо огляду підлягає ручна граната, то її запал*

повинен бути вигвинчений з корпусу; якщо оглядається протипіхотна міна, то з її корпусу, у залежності від конструкції, повинен бути вилучений підривач.

Слідчий і залучені ним спеціалісти проводять огляд вибухового пристрою або вибухонебезпечних виробів лише після переведення їх у безпечний стан спеціалістами-вибухотехніками.

Роз'єднання заряду вибухової речовини і засобу ініціювання у всіх випадках повинен виконувати спеціаліст-вибухотехнік з дотриманням запобіжних заходів. Під час цих робіт слідчому, учасникам огляду та понятим необхідно знаходитися на *безпечній відстані*.

Незважаючи на те, що вибухонебезпечні предмети, виявлені на місці події, мають статус речових доказів, на практиці вони або знищуються припустимими способами на місці, або вивозяться вибухотехніками за межі житлових і промислових зон для наступного їх знищення, оскільки безпека людей при проведенні огляду є більш пріоритетним завданням, ніж повноцінний збір речових доказів. По можливості – якщо спеціаліст-вибухотехнік вважає це припустимим – перед знищенням пристрою його доцільно оглянути спеціалісту-криміналісту на предмет виявлення традиційних криміналістичних слідів, описати їх в протоколі огляду та сфотографувати.

Огляд місцевості полягає в дослідженні певної території (ділянок земної поверхні чи водного простору), на якій можуть бути, наприклад, предмети злочинного посягання, а також результати дій, направлених на приховання слідів кримінального правопорушення. Такий огляд місцевості проводиться й з метою виявлення суб'єкта його вчинення, місць його перебування як до, так і після протиправних дій.

Огляд приміщень може проводитися з метою виявлення речових доказів, слідів кримінального правопорушення, місця перебування винної особи тощо

Після закінчення підготовчого етапу починається робочий етап огляду місця події, який, у свою чергу, складається із двох стадій: статичної (загальний огляд) і динамічної (детальний огляд). Загальний огляд місця події здійснюється з метою ознайомлення з обстановкою на місці події, одержання загального уявлення про характер події, що відбулася, з'ясування та конкретизації завдань огляду і визначення способу їх вирішення. У процесі цього вирішуються наступні завдання: орієнтування в обстановці, обставинах події, що відбулася; визначення механізму події, що відбулася; визначення методів детального огляду місця події; встановлення кордонів території, що підлягає огляду; визначити точки орієнтуючої і оглядової фото- і відеозйомки місця події; зафіксувати обстановку на місці події з використанням фото-, відеоапаратури, шляхом складання планів (схем).

Фіксація загальної картини місця події проводиться спеціалістом-криміналістом. Фотозйомка і відеозапис не порушують обстановки місця події, тому їх застосовують раніше всіх інших методів фіксації.

Спеціалісти, зокрема, вибухотехніки, під час огляду, корисні не тільки для більш цілеспрямованого пошуку слідів зброї, бойових припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв, але й для забезпечення безпечної

роботи всіх учасників огляду. Вони здійснюють знешкодження вибухових пристроїв, дають рекомендації слідчому про порядок їх вилучення і транспортування або вказують на необхідність знищення на місці. Так, за участю спеціаліста-вибухотехніка слідчий вивчає предмети, поводження з якими вимагає обережності, ознаки конкретних видів вибухової речовини, ознаки відношення до зброї, бойових припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв виявлених на місці події предметів, їх частин, слідів тощо. Крім цього, за допомогою спеціалістів, можливе визначення професійних навичок особи, яка виготовила зброю, бойовий припаси, вибухові речовини та вибуховий пристрій, володіння нею знаннями в галузі підривної справи, радіоелектроніки, металообробки. Умовиводи спеціаліста щодо функціонального призначення тих або інших виявлених об'єктів, експрес-аналіз слідових кількостей вибухових речовин необхідно використовувати для вирішення завдання якісного огляду місця події.

Окремі елементи вибухового пристрою несуть велику інформацію про його конструктивні особливості, вид спорядження, спосіб виготовлення, використані при цьому верстати, устаткування та інструменти. Повною мірою це відноситься до корпусу (оболонки) пристрою, що безпосередньо контактує із зарядом вибухової речовини.

При дослідженні підозрілих об'єктів спеціалісти мають враховувати особливості попередніх дій із цими предметами різними категоріями працівників і свідків. Важливе значення при цьому мають дані про місце розміщення вибухового чи підозрілого предмета, наявність чи відсутність працюючих лампочок, світлових діодів, сторонніх звуків, годинника, стільникових радіотелефонів, електродротів.

Сутність вивчення спеціалістами-вибухотехніками об'єктів на місці події зводиться до виявлення ознак вибухового пристрою в сукупності, що надає можливість правильно його класифікувати для прийняття оптимального рішення щодо подальших тактичних дій із розрядження чи знищення. Крім того, слід розуміти, що таке вивчення вибухонебезпечних об'єктів – це один із способів попереднього криміналістичного дослідження, результат якого не має доказового значення.

Попереднє дослідження вибухового пристрою передбачає два способи їх вивчення: безконтактний і контактний. До безконтактного належить: метод дистанційного візуального обстеження; аналіз наявної інформації, отриманої від свідків та інших учасників слідчої (розшукової) дії. До контактного способу належать розрядження чи знищення вибухових пристроїв ручним або дистанційним способом.

Головною метою попереднього дослідження є визначення конкретного виду та типу того чи іншого об'єкта, що підозрюється, на належність до вибухового пристрою, ступеня його небезпечності для протиправного використання. Для проведення попередніх досліджень і подальшого ухвалення рішення щодо знищення чи розрядження вибухових пристроїв слід мати уявлення про загальну конструкцію та основні криміналістичні ознаки вибухонебезпечних об'єктів.

Суттєве значення для прийняття рішення з розрядження та знищення вибухових пристроїв і заходів щодо зменшення впливу непередбачених вибухів мають показники потужності вибуху. Береться до уваги потужність заряду вибухової речовини, що попередньо визначається залежно від орієнтованих габаритів оболонки вибухового пристрою.

Під час попереднього дослідження вибухових пристроїв спеціалісти визначають рівень їх небезпечності. За рівнем небезпечності вибухові пристрої поділяють на: надзвичайно небезпечні; небезпечні; обмежено небезпечні. Рівень складності розрядження чи знищення вибухових пристроїв, залежить від оперативної обстановки:

– надзвичайно високий рівень складності характеризується обстановкою, що вимагає невідкладних дій спеціалістів із розрядження чи знищення вибухових пристроїв на місці події;

– високий рівень складності характеризується обстановкою, що дозволяє здійснювати розрядження та знищення вибухових пристроїв після їх транспортування в безпечне місце за умов наявності часу й відсутності елементів, що не вилучаються, та пасток;

– середній рівень складності характеризується обстановкою, за якої можна здійснювати розрядження, транспортування та знищення вибухових пристроїв у звичайному режимі за умов обмеженого рівня небезпечності, відсутності прямої загрози життю людей.

При детальному огляді вибухового пристрою виявляються сліди і мікрооб'єкти. Метою огляду є пошук видимих і слабо видимих слідів рук, волосся людини і тварин, часток ґрунту і рослин, текстильних волокон, слідів знарядь та інструментів. Придатні для ідентифікації сліди рук можуть залишатися на липкій стрічці (скотч, лейкопластир), яка використовується при виготовленні вибухового пристрою. Там же реально виявити волосся і мікрочастинки з тіла, одягу або приміщення, де злочинець виготовлював вибуховий пристрій. У роботі зі слідами, передусім, повинно бути дотримано правило фіксації ознак всіх ідентифікаційних полів, які відобразилися у слідах об'єкта, який ототожнюється.

Деталі вибухового пристрою й інші частини вибухонебезпечного предмету, вибухові речовини спочатку оглядаються в статистиці, а потім за можливості беруться в руки з дотриманням загальних криміналістичних правил і прийомів (за ребра, кути та інші місця, де не може бути мікрооб'єктів і слідів рук) та відбувається їх динамічний огляд.

Пошук ведеться візуально і з використанням криміналістичних луп різної кратності. Застосовуються різноманітні варіанти освітлення і способи огляду поверхні об'єктів: фронтальне освітлення і огляд під різними точками зору, бічне або тіньове освітлення. Крім того, всі об'єкти оглядаються при ультрафіолетовому освітленні, а також в інфрачервоному світлі, для чого використовуються електронно-оптичний перетворювач, ультрафіолетові лампи і інші наявні криміналістичні засоби. Для пошуку частинок, що мають магнітні властивості, застосовують криміналістичні магніти із змінним положенням робочої поверхні.

Алгоритм дій з фіксації огляду вибухового пристрою:

1) після забезпечення безпеки місце розташування і стан вибухонебезпечного предмету фіксуються відео, фотографічним і графічним способами;

2) після консультацій із спеціалістом-вибухотехніком предмет переміщається в облаштоване робоче місце, де за правилами криміналістичної масштабної зйомки фіксуються загальний вид вибухонебезпечного предмету, стан конструкції вибухового пристрою, його корпусу, камуфляжу, інших деталей і частин; фіксуються всі пошкодження корпусу, оболонки заряду, камуфляжу, деталей механізму приведення в дію, які були заподіяні сторонніми особами, або спеціалістом при розкритті предмету і знешкодженні пристрою;

3) виготовляється схематична зарисовка (схема або ескіз) вибухонебезпечного предмету. На схемі в тому числі фіксується точне положення бойка, ударника, замикача, взаємне розташування вибухової речовини і засобів ініціювання, точне положення інших рухомих деталей і частин пристрою. Схема (схематична зарисовка) виконується або в масштабі, або з дотриманням пропорцій по основних деталях пристрою. Дрібні деталі і частини зображуються умовно і нумеруються. У нижній частині схеми надається розшифровка прийнятих позначень і точні назви всіх деталей і частин пристрою.

У протоколі детально описуються родові, видові, групові, індивідуалізуючі ознаки і особливості всіх об'єктів, що входять до складу вибухонебезпечного предмету. При цьому обов'язково фіксуються стан об'єктів на момент огляду і всі пошкодження і зміни, заподіяні об'єктам на попередніх етапах роботи.

При описі вибухового пристрою (вибухової речовин) в протоколі огляду необхідно вказати:

місце, де виявлено вибуховий пристрій (в ящику, сумці, схованці тощо);

його місце розташування;

вид вибухового пристрою;

спосіб його виготовлення;

конструкцію вибухового пристрою (форму, розміри, матеріал оболонки, її рельєф, забарвлення);

складові частини вибухового пристрою (засіб ініціювання, корпус пристрою, деталі і частини, що забезпечують контакт вибухової речовини із засобами ініціювання, кріплення механізму приведення вибухового пристрою у готовність);

готові уражаючі елементи, інші об'єкти;

механізм приведення в дію і його складові частини;

наявність і характер слідів і сторонніх нашарувань на вибуховому пристрої (сліди рук, речовини тощо);

камуфляж пристрою;

використані при огляді техніко-криміналістичні засоби і методи;

спосіб фіксації (сфотографовано, зроблена схематична замальовка, складений план).

Відносно кожного об'єкту, кожного функціонального елементу конструкції пристрою необхідно зафіксувати наступні дані:

найменування виробу і спосіб його виготовлення;
матеріал, колір, форму і геометричні розміри виробу;
стан об'єкту на момент початку огляду, наявність, розташування і характер наявних пошкоджень;

розташування і зміст маркувальних позначень, написів і рукописних міток, якщо такі є;

наявність і характер доробок і переробок виробу, використані при цьому матеріали, їх характеристики; потертості, подряпини, вм'ятини, сліди корозії, забруднення, нашарування яких-небудь речовин на поверхні об'єкту та інші ознаки, що індивідуалізують даний об'єкт.

Усі об'єкти, що вилучаються, у тому числі й ті, детальний огляд яких передбачається провести пізніше, необхідно упакувати й опечатати. Упакування має забезпечити збереження наявних на об'єктах слідів (відбитків пальців, слідів барвників тощо), а також безпечне транспортування, що виключає можливість мимовільного пострілу, руйнування (вибуху) боєприпасів і вибухових речовин.

Таким чином, до особливостей оглядів місць незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями відносяться:

дотримання заходів безпеки в умовах можливих пострілів та вибухів;
залучення спеціалістів-вибухотехніків до проведення слідчої (розшукової) дії;

нерідко велика кількість обстеження зразків зброї, бойових припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв;

проведення аварійно-евакуаційних робіт та забезпечення при цьому зберігання слідів кримінального правопорушення;

належне пакування та вилучення речових доказів;
дотримання заходів безпеки при транспортуванні та зберіганні вилучених предметів озброєння (речових доказів).

Важливо, що законодавчо визначеними є додатки до протоколів (ст. 105 КПК України). Додатками до протоколу можуть бути:

спеціально виготовлені копії, зразки об'єктів, речей і документів;
письмові пояснення спеціалістів, які брали участь у проведенні відповідної процесуальної дії;

стенограма, аудіо-, відеозапис процесуальної дії.

Додатки до протоколів повинні бути належним чином виготовлені, упаковані з метою надійного збереження, а також засвідчені підписами слідчого, прокурора, спеціаліста, інших осіб, які брали участь у виготовленні та/або вилученні таких додатків.

5.2. Допит

Допит є одним з найважливіших джерел отримання інформації при розслідуванні будь-яких кримінальних правопорушень, що регламентований кримінально-процесуальними нормами й становить собою інформаційно-психологічний процес спілкування між особами, що беруть у ньому участь, й спрямований на отримання відомостей про відомі допитуваному факти, які мають значення для встановлення істини у кримінальному провадженні.

Під час допиту свідків та підозрюваних необхідно враховувати заходи з підготовки, безпосереднього проведення, фіксації ходу та результатів, їх використання з метою досягнення завдань кримінального провадження. Для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження під час допиту, на підготовчому етапі його проведення, слід обрати правильну тактику зі встановлення психологічного контакту з допитуваним, сформулювати питання та обрати тактичні прийоми.

Під час розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями незалежно від особи допитуваного предмет допиту складається з таких блоків фактичних даних, які необхідно встановити:

1) зброя, бойовий припас, вибухова речовина, або вибуховий пристрій: кількість, система, вид, модель та ін.; найменування, модель; кількість (число, вага, обсяг); стан і зовнішній вигляд; індивідуальні ознаки – номер, маркування, комплектність, упаковка та інше;

2) особа злочинця: зовнішній вид, професійні навички, мотив вчинення кримінального правопорушення;

3) обставини придбання зброї: привласнення, розкрадання, вимагання, крадіжка, покупка, мета придбання;

4) особливості приховування й транспортування зброї: способи приховування, маскування, вид транспорту, маршрут, час та ін.;

5) обставини збуту зброї, бойових припасів, вибухових речовин, або вибухових пристроїв: ким і куди були реалізовані предмети озброєння, мета збуту, спосіб, місце, особа покупця, час та інше;

6) вчинення кримінального правопорушення одноосібно чи групою осіб; встановлення характеру злочинної діяльності кожної з таких осіб.

При затриманні особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення пов'язаного із незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями, необхідно в першу чергу допитувати саме її. Якщо затриманих декілька, то черговість слід встановлювати з урахуванням того, у кого вилучені такі предмети. У цьому випадку повинен спрацювати чинник раптовості – необхідно використовувати відсутність у затриманого часу на розробку власної версії події, що сприяє отриманню правдивих показань.

При затриманні збувальника й покупця необхідно спочатку допитати особу, яка поводить себе менш спокійно, невпевнена, з ознаками хвилювання, у реальних умовах часу таких легше «розговорити».

Отримувати показання свідків, перед допитом підозрюваного необхідно у випадках, коли саме вони вказали на затриманого як на особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, що власне і слугувало підставою його затримання. Як показує практика, під час допиту свідків: роз'яснюється процесуальний статус допитуваного, його права та обов'язки (82 %); мета та завдання допиту (65 %); важливість надання правдивих показань (100 %); проводиться попередня бесіда на сторонню тему (44,3 %); використовуються позитивні якості допитуваного (28 %); здійснюється переконання щодо невідворотності покарання підозрюваного (-их) (71,2 %); переконання щодо необхідності надання допомоги слідчому (87 %).

Допит по суті розпочинається з пропозиції свідку розповісти все, що йому відомо про обставини події, у зв'язку з якою він викликаний на допит. Вільна розповідь при цьому є органічною частиною допиту і від неї не можна відмовлятися, якою б короткою або довгою вона не була. Однак вільною розповіддю допитуваний, як правило, не вичерпує теми допиту. Це обумовлено тим, що останній може не надавати значення яким-небудь відомим йому обставинам вважаючи, що для розслідування вони не важливі, а тому і не згадувати про них. Не варто виключати також і такі властивості особистості як неухважність, забування, невміння правильно сформулювати власну думку. Через це слідчий після вільної розповіді переходить до наступної частини допиту – постановки запитань.

Умовно свідків можна поділити на групи залежно від джерела їх встановлення, а також відомостей, які вони можуть повідомити органам досудового розслідування:

очевидці події: співробітники поліції, які виявили кримінальне правопорушення та організували затримання підозрюваного, учасники затримання (покупці зброї, бойових припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв при проведенні оперативної закупки, поняті та інші;

очевидці вчинення кримінально-протиправної діяльності підозрюваного до його затримання правоохоронними органами;

свідки, які встановлюються із показань підозрюваного – родичі, знайомі, інші особи, які можуть підтвердити чи спростувати показання надані підозрюваним;

свідки, що характеризують особу підозрюваного (сусіди, родичі, співробітники за місцем роботи, навчання тощо).

при встановленні джерела надходження зброї, бойових припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв у незаконний обіг, а також при встановленні фактів порушення правил поведіння із зазначеними предметами – особи, які працюють на конкретному підприємстві, установі, організації пов'язаних із обігом та використанням предметів озброєння.

Крім цього, залежно від обставин події, що розслідується, особами, які можуть дати показання також є:

посадовці, відповідальні за обіг зброї у військових частинах, правоохоронних органах, підприємствах, організаціях, де зброя використовується, виготовлюється, зберігається, продається;

особи, які здійснюють охорону складу, арсеналу, військової частини за

своїми професійними обов'язками (охоронець, сторож, відповідальний за відео нагляд місця зберігання зброї);

особи, які законно здійснюють транспортування, видачу зброї; – особи, які виявили зброю у транспорті, громадських місцях, при перетинанні кордону та ін.;

особи, які перебувають у родинних, робочих, службових, дружніх та інших стосунках із злочинцем.

Встановлено, що при допиті *підозрюваного* можуть виникати такі слідчі ситуації:

1) безконфліктна, коли підозрюваний визнає свою вину повністю і бажає давати показання (46 %);

2) конфліктна, в яких допитувані не мають наміру сприяти досудовому слідству, категорично заперечують свою причетність до вчинення кримінального правопорушення (54 %). У такій ситуації підозрюваний:

а) категорично заперечує свою причетність до кримінального правопорушення, або дає неправдиві свідчення (33 %);

б) визнає свою провину частково (29 %);

в) відмовляється від показань, користуючись ст. 63 Конституції України (38 %).

На вирішення конфліктних ситуацій необхідно вживати такі тактичні прийоми: встановлення психологічного контакту (79 %); активізацію діяльності допитуваного та утримання психологічного контакту (82 %); актуалізацію забутого в пам'яті допитуваного (75 %); викриття неправди або нейтралізацію добросовісної помилки допитуваного (62 %).

Дослідження протоколів допитів, що містяться у матеріалах кримінальних проваджень дозволяє скласти *зразковий перелік запитань, що ставляться особі, яка підозрюється у вчиненні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями:*

1) питання, що стосуються особи підозрюваного (паспортні дані, місце проживання, роботи, домашній і мобільний телефони, відомості про освіту, наявність судимості), є «стандартними» та передбачені бланками протоколів, що зазвичай використовують органи досудового розслідування;

2) питання про обставини його затримання;

3) чи знає він, які предмети у нього вилучені;

4) де, у кого і з якою метою придбав вилучені предмети, у якій кількості та за якою ціною;

5) де зберігав до моменту затримання вилучені предмети озброєння тощо.

На жаль, на практиці ряд запитань до підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення не з'ясовувалися, або з'ясовувалися поверхнево. Загалом, перелік запитань, які необхідно з'ясувати при допиті підозрюваного, визначається конкретною слідчою ситуацією, що склалася на початковому етапі досудового розслідування та обставинами, що підлягають встановленню. Відтак у разі затримання особи під час збуту вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або

вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу *при допиті необхідно*, окрім вищезазначених питань, з'ясувати:

чи є спеціальний дозвіл на поводження з вилученими предметами озброєння (як правило, такого дозволу в особи немає), а якщо є, то коли і ким видано, на дії з якими предметами (з метою з'ясування, чи передбачені спеціальним дозволом саме ті дії і ті предмети, з приводу яких особа затримана);

яким чином, з чією допомогою знайшов особу, яка збула такі предмети; відомості про збувальника (зовнішність, особливі прикмети, місця появи, сфера занять, коло знайомств, зв'язки, місце проживання тощо);

протягом якого часу зберігав зброю, бойові припаси, вибухові речовини або вибухові пристрої, де саме, у якій упаковці тощо;

чи знайомі йому інші учасники злочинної групи, якщо так, то в чому полягала роль кожного з них (у випадку групового вчинення злочину);

як утворилася група, хто її очолює, способи конспірації, сповіщення, зв'язки;

як він увійшов до злочинної групи.

У випадку *затримання підозрюваного з вибуховим пристроєм*, йому *додатково можуть бути поставлені наступні запитання*:

спосіб виготовлення: саморобний або промислового виготовлення; з яких компонентів він складався, тобто які й в якій кількості вибухові речовини використані для заряду; як приводиться в дію механізм підриву (безпосередньо або дистанційно – за допомогою механічного приводу або електричної проводки тощо);

якщо вибухові речовини, засоби підриву та інші матеріали були викрадені винними, то яким способом, коли, де й при яких обставинах, які заходи приймалися для приховання цього розкрадання; якщо факт розкрадання був виявлений, то коли, ким та які заходи у зв'язку із цим приймалися;

чи власноруч підозрюваний виготовляв або пристосував корпус і окремі деталі, збирав вибуховий пристрій; якими верстатами, інструментами й пристосуваннями при цьому користувався; де й в який час виконував цю роботу, як пояснював навколишнім мету роботи та призначення окремих деталей; якщо зазначена робота в цілому або на окремих етапах виконувалася іншими особами – ким саме, коли й де, як пояснював їм мету роботи й виготовлення окремих деталей, як розплачувався за роботу;

чи збереглися у підозрюваного які-небудь речовини, матеріали й деталі з числа використаних при виготовленні й спорядженні вибухового пристрою, а також застосовувані при цьому інструменти і пристосування, де вони перебувають (наприклад, виявлені та вилучені при обшуку, передані іншим особам тощо);

звідки підозрюваний знає техніку вибухової справи, має досвід у виготовленні й спорядженні вибухових пристроїв – є спеціалістом-вибухотехніком (коли й де навчався, де й ким працював, які підривні роботи виконував; якими вибуховими речовинами, засобами підриву та іншими матеріалами при цьому користувався), самостійно вивчав спеціальну

літературу (яку саме, коли й де її діставав), слухав розповіді інших осіб (кого саме, коли, де й про що), раніше бачив стандартні або саморобні вибухові пристрої (коли, де, які саме й при яких обставинах), сам проводив досліди з проведення вибухів (коли, де, які саме та з якою метою тощо).

5.3. ОБШУК

Обшук і вилучення слідів слід проводити в тих випадках, коли є підстави вважати, що необхідні предмети озброєння не буде видано добровільно зацікавленими особами, або вони можуть навмисно бути зіпсовані, змінені або знищені тощо.

Головна мета обшуку – встановлення відомостей про обставини незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями, яка досягається шляхом криміналістичної (пошукової) та кримінальної процесуальної діяльності. Складовими обшуку є виявлення, фіксація та вилучення:

зброї, бойових припасів, вибухових речовин, або вибухових пристроїв; предметів, що містять сліди зберігання або застосування предметів озброєння;

частин або макетів таких предметів;

обладнання та інструментів, які використовують для виготовлення й ремонту холодної зброї;

об'єктів, що характеризують особу злочинця або мають відношення до його злочинної діяльності;

комп'ютерної техніки (у тому числі інформації в електронному вигляді у випадку збуту із використанням комп'ютерних технологій та мережі Інтернет).

У випадку проведення обшуку за фактом збуту зброї, бойових припасів, вибухових речовин, або вибухових пристроїв через мережу Інтернет, слід звернути увагу, що сьогодні одним з популярних і надійних місць зберігання інформації є Інтернет-продукти, що прилаштовані для збереження інформації в «облаку», наприклад: «Dropbox», «e-Disk», «Google Drive», «iCloud», «Microsoft SkyDrive», «Яндекс.Диск» тощо.

Обшук, часто проводиться на початку досудового розслідування, через це його результати містять початкові відомості, які доводять причетність певних осіб до вчинення означеного кримінального правопорушення і є основою для висунення версій та планування розслідування. Крім того, всі виявлені матеріальні сліди можна порівняти з інформацією, отриманою під час проведення інших слідчих (розшукових) дій.

Процес проведення обшуку умовно передбачає такі стадії:

1) підготовчу;

2) основну (робочу): а) попередній етап, б) оглядовий етап, в) детальний етап;

3) завершальну (фіксацію та оцінку результатів обшуку).

Обшук повинен бути проведений:

1. При затриманні особи та вилученні в неї предметів озброєння (перша та третя слідчі ситуації) – за місцем проживання затриманої особи, а також у його близьких родичів (за наявності достатніх підстав вважати, що такі предмети можуть зберігатися в них), або у транспортному засобі.

У таких випадках слід виявляти та вилучати як зброю, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої так і елементи їх упаковки, зокрема, контейнери, кобури тощо, у тому числі сумки, портфелі, що належать затриманому і які, за показаннями свідків-очевидців події, раніше знаходилися при ньому (на ньому) під час збуту, зберігання, носіння, або придбання зброї, бойових припасів, вибухових речовин, або вибухових пристроїв. Водночас потрібно вилучати й предмети, що свідчать про джерела придбання предметів озброєння (нотатки, візитні картки з номерами телефонів, адресами, іменами, прізвишками ймовірних збувальників (покупців) чи інших співучасників, фотографії, записи автовідповідачів, відеокасети, за якими можливо встановити зв'язки підозрюваних з іншими особами та ідентифікувати їх за голосом тощо), а також можливі дозвільні документи на володіння зброєю (підроблені, справжні, із закінченим терміном дії тощо).

Транспортні засоби, порівняно з іншими об'єктами, в яких може проводитись обшук, наприклад приміщеннями, мають низку відмінностей: а) за призначенням – застосовуються для перевезення вантажів, пасажирів; б) за улаштуванням – складаються з каркасу і обшивки (за обшивкою пустоти); в) за особливостями користування – більшість часу перебування в дорозі; г) проведення обшуку транспортних засобів нерідко пов'язано з їх зупинкою і затриманням, включенням або виключенням двигунів, агрегатів та іншими подібними діями.

Проводити огляд (обшук) автомобілів з метою пошуку речей, документів, цінностей, грошей та предметів доцільно за окремими «вузлами» у такій послідовності: 1) передня частина транспортного засобу – бампер, реєстраційний номерний знак, радіатор, фари, підфарники, капот, крила, передні колеса, лобове скло, склоочисники, передні бічні стійки кузова або кабінки; 2) задня частина – кришка багажника, її замок, задні ліхтарі, номерний знак, бампер, багажне відділення і його вміст (запасне колесо, інструменти); 3) верхня частина – дах автомобіля та вентиляційний люк зовні; 4) бічні сторони – передні і задні двері, ручки та замки зовні, бічне скло та ущільнювачі, дзеркало заднього виду, бризговики та підніжка; 5) салон – дверцята водія (внутрішня сторона), сидіння водія та чохли на ньому, дверцята переднього пасажира, його сидіння.

2. При встановленні джерела придбання зброї, бойових припасів, вибухових речовин, або вибухових пристроїв (особи яка незаконно виготовляє, зберігає та збуває предмети озброєння) – за місцем проживання потенційно підозрюваної особи.

Предметом обшуку в цьому випадку можуть бути предмети озброєння, а також гроші, отримані від незаконного збуту таких предметів. Однак, окрім цього, при перевірці версії про виготовлення та ремонт кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї без передбаченого законом дозволу,

предметом обшуку є: обладнання та інструменти, що призначені для їх ремонту та виготовлення, а також спеціальна література.

У процесі підготовки учасники цієї слідчої (розшукової) дії повинні бути ознайомлені з метою обшуку, зовнішнім виглядом зброї, бойових припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв, їх можливою упаковкою, а також повинні бути підготовлені відповідні технічні засоби. Істотну допомогу в цьому надає спеціальний комплекс науково-технічних засобів для слідчого – слідча валіза, а для експерта-криміналіста – криміналістична валіза. До науково-технічних засобів, які можуть знадобитися при проведенні слідчих (розшукових) дій, належать: освітлювальні прилади, вимірювальні засоби, інструменти для розкопування і відкриття сховищ, пакувальні матеріали, інші пристосування для роботи із слідами і фіксації результатів обшуку, а також спеціальні пошукові засоби (щупи, багри, кішки, магнітні шукачі, металошукачі, переносні рентгенівські апарати тощо).

Розпочинати обшук необхідно з таких попередніх дій (заходів): непомітне прибуття слідчо-оперативної групи й обстеження прилеглої до об'єкта обшуку території; виставлення постів (групи-перехвату); супроводження представника громадськості чи житлово-експлуатаційної контори для оперативного проникнення на об'єкт обшуку; додержання заходів безпеки; застосування технічних засобів аудіо-, відеофіксування; проникнення до об'єкта обшуку та його оперативне обстеження (з метою встановлення кількості присутніх і недопущення втечі, опору, знищення речових доказів тощо); пред'явлення службового посвідчення та ознайомлення обшукуваного з ухвалою слідчого судді; пропонування добровільно видати об'єкти пошуку.

Об'єкти, що вилучаються, під час проведення обшуку упаковуються та опечатуються бирками з відтисненням печатки (штампу) та нанесенням на них підписів слідчого, підозрюваного, понятих. За результатами проведення обшуку та вилученні предметів складається відповідний протокол, у якому детально описується хід і результати слідчої (розшукової) дії. Однак, при складанні протоколу слід уникати необґрунтованих тверджень про характер предметів озброєння, що вилучаються, оскільки для встановлення їх групової належності необхідно провести експертні дослідження, тобто слідчому варто лише обмежуватися описом їх загальних ознак. Як приклад, таке формулювання: «...вилучений пістолет Макарова...» є неправильним та тягне за собою процесуальні наслідки. У цьому випадку рекомендуємо писати так: «...вилучений предмет ззовні схожий на пістолет Макарова...» й надалі описуємо детальні ознаки цього предмету та здійснюємо фотографування

5.4. ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗ

На початковому етапі розслідування експертна діяльність носить яскраво виражену пошукову спрямованість, що необхідно для вирішення діагностичних й ситуаційних задач шляхом проведення ряду судових експертиз: трасологічної, балістичної, холодної зброї, вибухотехнічної, судово-медичної (у випадку заподіяння предметами озброєння шкоди життю чи здоров'ю особи), пожежнотехнічної (у випадку спричинення пожежі) тощо.

До основних недоліків, пов'язаних з призначенням та проведенням експертизи у цій категорії кримінальних проваджень віднесено: а) постановка перед експертом запитань, які не входять до кола його компетенції (44 %), а також неправильне формулювання питань експертові, або упуцнення суттєвих питань, у тому числі «шаблонність» питань із довідників слідчого (27,2 %); б) непризначення експертизи коли її проведення обов'язкове (35 %), зокрема, відмова від призначення експертного дослідження об'єктів озброєння з ознаками саморобного або промислового виготовлення за наявності ідентифікаційних ознак цих предметів (4 %); в) відмова від призначення експертного дослідження документів, що мають явні ознаки підробки (наприклад, дозвіл на поведження зі зброєю), а також частин зброї та її окремих екземплярів; інструментів, матеріалів та речовин, що використовувалися для виготовлення (переробки) об'єктів озброєння; засобів пакування і маскування та інших пов'язаних об'єктів (10,4 %); г) затягування строків призначення та проведення судових експертиз (26 %); неправильне визначення послідовності в разі призначення декількох судових експертиз (7,2 %); д) направлення на експертизу речових доказів із порушенням цілісності упаковки (8,8 %); є) невідображення в постанові про призначення судової експертизи обставин кримінального провадження (15,2 %).

Судово-балістична експертиза вирішує ідентифікаційні та не ідентифікаційні завдання. З 2015 році згідно з Інструкцією про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженою наказом Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 року № 53/5, традиційну балістичну експертизу було перейменовано на експертизу зброї та слідів і обставин її використання.

У ході вирішення ідентифікаційних завдань експертне дослідження полягає у встановленні індивідуальної totoжності об'єктів озброєння, а також конструктивно подібних до них виробів, частин (деталей). У зв'язку з цим, перед експертом ставлять такі питання:

- з якої системи (моделі, зразка) стріляна гільза, яку було виявлено на місці події?;
- чи не стріляна куля з конкретного екземпляра зброї?;
- чи не стріляні кулі, які виявлено та вилучено з різних місць (кримінальних проваджень), з однієї і тієї ж зброї?;

– чи не стріляні гільзи, які виявлено в різних місцях події, з однієї і тієї ж зброї?;

– чи не становили до пострілу куля і гільза, подані на експертизу, один патрон?;

– чи не є представлений на дослідження предмет частиною конкретного екземпляра зброї?.

У ході вирішення не ідентифікаційних завдань (діагностичних, ситуаційних) дослідження зводиться до встановлення належності об'єктів озброєння або конструктивно подібних до них виробів, визначення їхнього стану (справності) та придатності до цільового призначення, способу виготовлення або конструктивних змін шляхом переробки. Як правило, до експерта ставлять такі питання:

– чи належить предмет до вогнепальної зброї?;

– яким способом (промисловим чи саморобним) виготовлений предмет?;

– до якого виду (системи, моделі, зразка) належить предмет?;

– чи справна зброя, чи придатна для стрільби; якщо ні, то які саме вона має несправності; чи виключають ці несправності можливість пострілу? (питання вирішується тільки стосовно зброї промислового виготовлення);

– чи внесено зміни в пристрій зброї, які саме, яким способом?;

– чи можливий з цієї зброї постріл без натискання на спусковий гачок за певних умов (питання ставиться тільки для з'ясування конкретних обставин кримінального провадження)?;

– чи не виконувався постріл із даного екземпляра зброї після останньої чистки каналу ствола ? (останнім часом питання не вирішується через відсутність науково-розроблених та затверджених методик);

– чи є бойовим припасом патрон, вилучений у підозрюваного?;

– до зброї якого виду (системи, моделі, калібру) призначено патрон, вилучений у підозрюваного?;

– до якого патрона (вид, модель) належить куля або відстріляна гільза?;

– до якого виду (системи, моделі, зразка) зброї належить куля?;

– який зміст маркувальних позначень на предметі?;

– чи не піддавалися маркувальні позначення знищенню чи зміні? тощо.

За допомогою *трасологічної експертизи* цілого за частинами може бути встановлено належність знайдених у різних місцях окремих деталей одному екземпляру зброї або вибуховому пристрою. Нерідко злочинці для унеможливлення встановлення джерела походження зброї знищують заводські номери та інші рельєфні зображення на деталях зброї. Трасологічна експертиза рельєфних знаків дозволяє відновити спилані (забиті), слабовидимі номери та інші рельєфні зображення на деталях зброї.

Експертиза зброї та слідів і обставин її використання.

Даний різновид криміналістичних експертиз в свою чергу поділяється на:

– дослідження вогнепальної зброї та бойових припасів до неї;

– дослідження слідів зброї, слідів пострілу та ситуаційних обставин пострілу;

– дослідження холодної зброї;

- дослідження зброї з некінетичним принципом ураження;
- дослідження гранатометів та ствольної артилерійської зброї;
- дослідження ракетно-реактивної зброї.

Дослідження слідів пострілу, зброї та засобів з некінетичним принципом ураження, ракетно-реактивної зброї, як правило, потребує проведення комплексної судової експертизи.

Серед зазначених найбільш часто за даною категорією злочинів проводиться дослідження вогнепальної зброї та бойових припасів до неї (раніше - судово-балістична експертиза). Дане дослідження проводиться з метою установлення належності об'єктів до вогнепальної зброї або конструктивно подібних до неї стріляючих виробів; установлення належності об'єктів до боєприпасів вогнепальної стрілецької зброї або конструктивно подібних до них виробів; визначення виду, системи (моделі) та калібру вогнепальної зброї та боєприпасів до неї, а також конструктивно подібних до них виробів; визначення стану (справності) зброї, боєприпасів до неї та придатності їх до стрільби; установлення способу виготовлення або факту переробки вогнепальної зброї, боєприпасів до неї та конструктивно подібних до них виробів; встановлення належності об'єктів до частин (деталей) вогнепальної зброї тощо.

Об'єктами дослідження вогнепальної зброї та бойових припасів до неї є вогнепальна зброя, боєприпаси та їх частини (патрони, гільзи, кулі, шріт, картеч, пижі, прокладки), предмети зі слідами пострілу.

За допомогою дослідження вогнепальної зброї та бойових припасів до неї можуть бути вирішені наступні питання:

Чи є вогнепальною зброєю (пневматичною зброєю, газовим пістолетом чи револьвером, пристроєм вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами) предмет, вилучений у підозрюваного?

Яким способом (промисловим чи саморобним) виготовлено предмет (зброя, патрон), вилучений у підозрюваного?

До якого виду, системи, моделі, калібру належить дана зброя?

Чи придатна дана зброя до стрільби?

Чи справна дана зброя? Якщо ні, то які вона має несправності? Чи виключають ці несправності можливість пострілу?

Чи є боєприпасом патрон, вилучений у підозрюваного?

До зброї якого виду, системи, моделі, калібру призначено патрон, вилучений у підозрюваного?

До якого патрона (вид, модель) належить відстріляна гільза?

До об'єктів експертизи вибухових пристроїв, обставин і механізму вибуху, як правило, відносяться:

знешкодовані вибухові пристрої (промислового і саморобного виготовлення), їх деталі, вибухові речовини;

засоби ініціювання й уповільнення;

інструменти, використані для виготовлення вибухового пристрою, схеми, креслення, записи, малюнки, що стосуються виготовлення вибухового пристрою;

залишки вибухового пристрою та сліди вибуху, що відобразилися на предметах навколишнього оточення;

проби ґрунту й речовин з місць найбільших руйнувань, а також проби води й повітря, зіскоби й змиви, зроблені в місцях найбільшого закопчення й обпалення;

контрольні проби ґрунту, води й повітря, де ймовірніше за все не містяться продукти вибуху;

елементи матеріальної обстановки, на яких є сліди вибуху або продукти вибуху й залишки вибухової речовини, а також пошкоджені вибухом різні предмети (устаткування, транспортні засоби, механізми, одяг тощо).

На вирішення експертизи холодної зброї можуть бути винесені наступні питання:

чи є предмет холодною зброєю?

до якого виду, типу, зразка, холодної зброї відноситься наданий на дослідження предмет?

чи справна надана на дослідження холодна зброя?

якщо несправна (несправний), то які дефекти наявні, і чи впливають вони на можливість застосування цієї зброї за призначенням?

яким способом виготовлений представлений на дослідження предмет?

чи можуть бути надані на дослідження деталі частиною холодної зброї?

чи не використовували для виготовлення наданої холодної зброї частини (деталі) холодної зброї іншого виду, типу, зразка, моделі або предмета господарсько-побутового, спортивного, розважального призначення?

чи становили раніше єдине ціле представлені на дослідження деталі холодної зброї?

Вибухотехнічна експертиза проводиться з метою встановлення належності матеріалів, речовин і виробів до вибухових речовин і боєприпасів, з'ясування обставин вибуху, визначення його природи, а також вирішення інших питань, пов'язаних із застосуванням вибухових речовин і вибухових пристроїв.

Всі, що підлягають вибухотехнічному дослідженню конкретні об'єкти (за умовами безпеки і з метою виключення їх контактів один з одним в ході проведення експертиз) доцільно ділити на три групи.

1. Перша – вибухотехнічні вироби і відповідно, матеріали і речовини, до них відносяться: вибухові речовини, вибухонебезпечні суміші і їх упаковки, капсулі, капсулі детонатори і електродетонатори, детонатори, запали, піротехнічні та імітаційні засоби, їх залишки після вибуху тощо.

2. Друга – інші матеріали, речовини та вироби, пов'язані з підготовкою до кримінального правопорушення, наприклад: інструменти і пристосування, використані при виготовленні або доопрацюванні вибухових речовин і пристроїв; камуфляж і предмети, на яких залишилися сліди вибухотехнічних виробів при їх спільному зберіганні, пакуванні або доставці до місця вибуху.

3. Третя – предмети речової обстановки з місця події, що мають на собі сліди вибуху, а також слідоутворюючі знаряддя та інструменти, використані при знешкодженні вибухових матеріалів.

Така градація для слідчого спрощує роботу з речовими доказами, тобто

дає можливість чітко орієнтуватися і оперувати наявними матеріалами. Слід також знати експертні завдання вибухотехнічних досліджень, що підрозділяються на: класифікаційні, діагностичні, ідентифікаційні, ситуаційні та відновлення (реконструкції).

Метою діагностичних вибухотехнічних експертних досліджень є встановлення характеристик вибухотехнічного виробу (способу виготовлення, конструкції, принципу дії, призначення, областей застосування та ін.), визначення стану вибухових речовин і пристроїв (придатності речовини або пристрою до вибуху) та вивчення конструкції макету вибухового пристрою. Тут же по слідах на об'єктах – носіях досліджуються питання, пов'язані з характеристиками виготовлювача вибухових речовин і пристроїв (наприклад, наявність або відсутність професійних знань і навичок), що завжди має важливе значення для вирішення завдань по розшуку злочинців.

Метою вибухотехнічних ідентифікаційних досліджень є встановлення цілого по його частинах. У певних слідчих ситуаціях можуть вирішуватися питання про встановлення загальної родової, групової (видової) приналежності, загального джерела походження порівнюваних зразків вибухових речовин і пристроїв, засобів ініціювання та інших вибухотехнічних виробів. Найчастіше результати цих досліджень лежать в основі доказування причетності певного кола осіб до вчинення злочину.

Метою ситуаційних вибухотехнічних досліджень є визначення всіляких наслідків при застосуванні тих чи інших предметів вибухового походження виробів в конкретних ситуаціях, встановлених в ході слідства. Наприклад, чи відповідає масштаб руйнувань на місці події силі вибуху якою був споряджений вибуховий пристрій певної конструкції.

Метою відновлення (реконструкції) підірваних вибухових пристроїв за їх залишками і слідами вибуху є визначення конструкції підіраного пристрою, принципу його дії, виду, найменування, маси підіраного вибухового пристрою, наявності і найменування штатних боєприпасів, використаних при його виготовленні. При розслідуванні справ даної категорії ці відомості носять подекуди ідентичну інформацію про використані при вибуху знаряддя кримінального правопорушення. Вони однаково важливі і для розшуку злочинців, і для доказування причетності до скоєного конкретних осіб.

Знаючи можливості експертних вибухотехнічних підрозділів, слідчий зможе вірно сформулювати та поставити на вирішення питання фахівцям.

Рекомендуємий перелік питань, які застосовуються при призначенні та проведенні вибухотехнічних експертиз.

Питання по класифікаційних дослідженнях:

Чи є представлений на дослідження предмет (сукупність предметів) вибуховим пристроєм або його засобом?

Чи є представлена на дослідження речовина (суміш речовин, виріб прямокутної форми і т.п.) вибуховою речовиною?

Чи є дана речовина (суміш речовин) вибуховою і до якого виду (ініціюючою, бризантною, метальною, піротехнічною сумішшю) відноситься? Чи відноситься дана речовина до вибухонебезпечних або легкозаймистих?

Чи є представлений на дослідження об'єкт засобом підриву (ініціювання)?

Чи складають представлені на дослідження об'єкти необхідний комплект деталей і частин вибухового пристрою?

Чи є представлені на дослідження об'єкти фрагментами (деталлями або вузлами) вибухового пристрою?

Чи відносяться представлені креслення, ескізи, схеми й інші записи до конструкції та технології виготовлення вибухового пристрою, вибухової речовини, засобів підриву?

Питання при діагностичних дослідженнях:

Вітчизняного чи іноземного виробництва даний зразок вибухової речовини?

Яким способом виготовлена дана вибухова речовина чи вибухонебезпечна суміш – промисловим, кустарним чи саморобним? Яке найменування (марка) представленої на дослідження вибухової речовини?

Яке призначення щодо області застосування даної вибухової речовини (пороху, піротехнічною суміші)?

Що означає маркування, наявне на представлений на дослідження шашці вибухової речовини? Коли і на якому підприємстві виготовлена дана вибухова речовина, де вона застосовується?

Яким способом виготовлено (промисловим, кустарним або саморобним) представлений на дослідження вибуховий пристрій? Яка його конструкція і принцип дії?

Чи є в конструкції представленого на дослідження боєприпасу (піротехнічного виробу, сигнального, освітлювального, навчально-імітаційного і т. п.) елементи переробки? Якщо так, то які саме і яке їх призначення?

Які засоби підриву (ініціювання) застосовуються в даному вибуховому пристрої (боєприпаси і т. д.), які їхні найменування та характеристика?

Промислового, кустарного чи саморобного виготовлення даний засіб підриву (ініціювання)? Якщо промислового, то вітчизняного чи іноземного виробництва?

Які призначення та сфера застосування даного засобу підриву (спалаху)?

Якщо даний об'єкт є кустарним засобом підриву (спалаху), то які його конструкція, принцип дії та які предмети використані при його виготовленні?

Чи придатний поданий на дослідження вибуховий пристрій (боєприпас) для здійснення вибуху? Якщо ні, то чи є на його деталях або частинах сліди, що вказують на відновлення втрачених властивостей?

Які причини дефектного спрацьовування вибухового пристрою?

Питання при ідентифікаційних дослідженнях:

Чи мають представлені зразки вибухових пристроїв спільну родову (групову) належність з вибуховим пристроєм, виявленим на місці події?

Чи не складав раніше відрізок детонуючого (вогнепровідного) шнура, використаного у вибуховому пристрої, єдине ціле з яким-небудь з представлених експертам зразків?

Чи не становили раніше (до застосування спеціальних засобів

знешкодження) єдине ціле подані частини електродетонатора?

Чи не становили раніше єдине ціле представлені на дослідження металеві осколки? Якщо так, то до якого предмету вони відносяться, які форми і розміри цього предмета?

Чи відповідає конструкція підірваного вибухового пристрою представленим кресленнями, ескізами, малюнками, схемам?

Питання при ситуаційних дослідженнях:

Чи було на місці події застосовано вибуховий пристрій або ж стався об'ємний вибух газоповітряної (інший) суміші?

Чи є зафіксовані на місці події руйнування та пошкодження, результатом дії вибухового пристрою встановленої конструкції?

Які розміри небезпечної зони ураження даного вибухового пристрою і чи була реальна загроза для життя і здоров'я людей?

Де було закладено вибуховий пристрій і яке було його положення в момент вибуху?

Чи було вибуховий пристрій підготовлено до вибуху, знаходився він в бойовому стані або відбулося випадкове спрацьовування пристрою з необережності поводження з ним?

Чи міг відбутися мимовільний вибух даного вибухового пристрою і які дії або умови для цього необхідні?

Які матеріали та інструменти потрібні для виготовлення даного вибухового пристрою в кустарних або домашніх умовах?

Питання з відновлення та визначення конструкції вибухового пристрою:

Чи є на представлених об'єктах, виявлених на місці події, продукти вибуху або залишки (мікрочастин та мікросліди) вибухової речовини? Якщо так, то якого саме?

Яка маса, форма і розміри підірваного заряду вибухової речовини?

Чи використовувалися у складі заряду легкозаймисті рідини, паливно-мастильні матеріали, нафтопродукти, інертні наповнювачі, осколкові елементи?

Чи є представлені шматки паперу залишками упаковки промислової вибухової речовини? Якщо так, які саме?

Які з виявлених на місці події предметів могли відноситись до вибухового пристрою або входити в його конструкцію в якості основних, додаткових або допоміжних елементів?

Чи використовувалися в конструкції вибухового пристрою цвяхи, болти, гайки, шнур, ізоляційна стрічка, годинникові механізми, електротехнічні вироби, радіодеталі, фрагменти яких виявлені на місці події? Якщо так, то яке їх призначення у вибуховому пристрої?

Який механізм (механічний, електричний, рідіокерований) приведення в дію вибухового пристрою, частини якого виявлені при огляді місця події?

Експертиза металів і сплавів (металознавча експертиза) проводиться з метою виявлення металевих часток і слідів металізації на об'єктах, дослідження якісного і кількісного складу металів, сплавів та виробів з них,

установлення технології та часу виготовлення виробів з металів і сплавів, умов їх експлуатації, видозмін, пов'язаних з обставинами певної події.

На вирішення *технічної експертизи документів* може бути поставлене питання про те, які відомості містять маркувальні позначення на представлений коробці (іншому упакуванні) з патронами (іншими боеприпасами), якщо їхній текст у звичайних умовах і з застосуванням наявних у розпорядженні слідчого технічних засобів не читається, оскільки його залито, закреслено або він вицвів.

Хімічна експертиза – відновлення знищених маркувальних позначень. Завданнями цього роду експертиз є встановлення номерів виробів, самого факту знищення або зміни маркування і способу цієї зміни. З цією метою на вирішення експертизи можна поставити такі питання: 1) чи піддавалися змінам маркувальні позначення на цьому виробі (зброї, основних комплектуючих); 2) яким був початковий зміст маркувальних позначень на виробі; 3) яким способом були знищені або змінені маркувальні позначення на виробі; 4) чи не використовувалися для виготовлення або зміни маркувальних позначень на інструменті чи матеріалі.

Основним завданням *технологічно-товарознавчої експертизи* є встановлення повноти походження технологічного процесу комплектуючих деталей, вилучених під час обшуку в злочинця, і визначення їх вартості. Типовий перелік питань такий: 1) чи є представлені на експертизу предмети комплектуючими деталями до такої зброї; 2) чи мають представлені предмети дефекти, а якщо так, то в чому вони полягають і який відсоток придатності до збору готового виробу; 3) яка вартість представлених предметів, включаючи ПДВ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ І РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Базисні ознаки, поняття і класифікація кримінальної зброї: лекція / О. А. Кириченко. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. 348 с.
2. Біленчук П. Д., Кофанов А. В., Сулява О. Ф. Зброезнавство: правові основи обігу вогнестрільної зброї: монографія / за ред. П. Д. Біленчука. Київ : «BeeZone», 2004. 464 с.
3. Волобоєв А. О. Методика розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами: дис. ...докт. філос: 081 – Право. Кривий Ріг. 2020. 320 с.
4. Волобоєв А. О. Тактичні особливості обшуку за фактом незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського*. 2019. Т. 30 (69). № 5. С. 199–204.
5. Експертизи у судочинстві України: наук.-практ. посіб. / за заг. ред. В. Г. Гончаренка, І. В. Гори. Київ : Юрінком Інтер, 2014. 504 с.
6. Засоби та способи протидії терористичним актам, учиненим із застосуванням вибухових пристроїв: посібник / В. І. Пащенко, М. В. Кобець, А. В. Іщенко та ін. Київ : Київ. нац. ун-т внутр. справ. 2010. 159 с.
7. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: наказ МВС України № 575 від 31 лип. 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17/sp:wide>
8. Інструкція про поводження з вибуховими матеріалами в органах і підрозділах внутрішніх справ України : наказ МВС України від 09 лип. 2014 р. № 653. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0870-14?lang=en>
9. Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів: наказ МВС України від 21 серп. 1998 р. № 622. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98>
10. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: наказ Міністерства юстиції України від 08 жовт. 1998 р. № 53/5. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#n14>
11. Кізіменко Є. В. Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, або вибуховими речовинами: кримінологічна характеристика та запобігання (ст. 263 Кримінального кодексу України): дис... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2019. 229 с.
12. Кікінчук В. В., Степанюк Р. Л., Пазинич Т. А. Особливості взаємодії при досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень за фактами вибуху, загрози вибуху або виявленні саморобних вибухових пристроїв: наук.-метод. реком. Харків : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2018. 39 с.

13. Коваленко В. В. Організація й тактика огляду вогнепальної зброї та боєприпасів на місці їх виявлення. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2017. Вип. № 1 (77). С. 189–197.
14. Комплексне дослідження слідів рук на вогнепальній зброї: метод. реком. / О. П. Борзов, О. А. Костильова, В. А. Кузнєцов та ін. Київ : ДНДЕКЦ МВС України, 2011. 22 с.
15. Кофанов А. В. Експертні помилки при проведенні судово-балістичних досліджень. *Судово-експертна діяльність: сучасний стан та перспективи розвитку*: матеріали кругл. столу (Київ, 23 квіт. 2015 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2015. С. 188–195.
16. Кофанов А. В., Кобилянський О. Л., Приходько Ю. П. Особливості проведення огляду і збору слідової інформації на місці кримінального вибуху: метод. реком. Київ : УкрДГРІ, 2013. 36 с.
17. Кофанов А. В., Кобилянський О. Л., Арешонков В. В. Судова балістика: практичні аспекти : навч. посіб. Київ : УкрДГРІ, 2016. 408 с.
18. Криміналістика : підручник / В. Ю. Шепітька. 5-те вид. переробл. та допов. Київ : ІнЮре, 2016. 640 с.
19. Криміналістика: підручник / В. В. Пясковський, Ю. М. Черноус, А. В. Самодін та ін.; за заг. ред. В. В. Пясковського. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2020. 752 с.
20. Кримінальний кодекс України: Закон від 05 квіт. 2001 р. № № 2341-III. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/print1469257658644343>.
21. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
22. Мельник Р. В. Деякі особливості криміналістичного дослідження саморобної та перебіленої вогнепальної зброї. *Порівняльно-аналітичне право*. Вип. № 4, 2016. с. 249–252.
23. Мельниченко С. П. Криміналістична характеристика та особливості розслідування незаконного переміщення вогнепальної зброї: дис. ... канд. юрид. наук. Дніпро, 2016. 207 с.
24. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 1104 с.
25. Новак Я. В. Сучасний стан та перспективи розвитку криміналістичного дослідження вогнепальної зброї: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза». Київ, 2007. 20 с.
26. Огляд місць подій за фактами вибухів : довідково-метод. посіб. / Пащенко В. І., Ткаченко Є. М., Грищенко С. А., Кобець М. В. та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2004. 69 с.
27. Основи судової експертизи: навч. посіб. / Л. М. Головченко, А. І. Лозовий, Е. Б. Сімакова-Єфремян та ін. Харків : Право, 2016. 928 с.
28. Пашиєва А. С. Криміналістичне дослідження металльної холодної зброї: дис... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2020. 314 с.
29. Пінчук М. Г. Предмет доказування і судовий розгляд справ про викрадення та інше поводження з вогнепальною зброєю, бойовими припасами і вибуховими речовинами: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09

- «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза». Харків, 2007. 23 с.
30. Поліщук В. В. Розслідування злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв: дис... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2013. 229 с.
31. Положення про дозвільну систему: постанова Кабінету Міністрів України від 12 жовт. 1992 р. № 576. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/576-92-п>
32. Про державну підтримку підприємств, науково-дослідних інститутів і організацій, які розробляють та виготовляють боєприпаси, їх елементи та вироби спец хімії: Закон від 21 верес. 2000 р. № 1991-III. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1991-14> .
33. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. *Офіс Генерального прокурора України*. URL: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>.
34. Про затвердження Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події: наказ МВС України від 3 листоп. 2015 р. № 1339. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15>.
35. Про судову практику про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами: постанова Пленуму Верховного суду України від 26 квіт. 2002 р. № 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-02#Text>
36. Процесуальний порядок та тактичні особливості здійснення слідчих (розшукових) дій : наук.-метод. реком. / В. В. Кілімчук, К. Л. Бугайчук, В. О. Марялова та ін. Харків : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2018. 101 с.
37. Розслідування незаконного обігу вогнепальної зброї та вибухових речовин : метод. реком. / В. В. Крижна, В. В. Арешонков, О. М. Стрільців та ін. Київ, 2020. 89 с.
38. Тарасенко О. С. Розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2017. 283 с.
39. Федотов О. А., Буханченко О. А., Юсупов В. В., Сизоненко А. С. Огляд місця події за фактами вибуху вибухових матеріалів: метод. реком. Київ : Нац. акад. внутр. справ. 2014. 65 с.
40. Щербаковський М. Г. Проведення та використання судових експертиз у кримінальному провадженні: монографія. Харків, 2015. 560 с.
41. Щербаковський М. Г., Андреев Д. В. Розслідування незаконного обігу зброї: монографія. Харків, 2021. 192 с.